

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PROGRAM PHARE KOT FINANČNA PODPORA DRŽAVAM
SREDNJE IN VZHODNE EVROPE

Ljubljana, marec 2002

POLONA REŽEK

KAZALO

1. UVOD	1
2. OPREDELITEV IN CILJI PROGRAMA	3
2.1 PO LETU 2000: PHARE, ISPA IN SAPARD	4
2.2 ISPA INSTRUMENT	5
2.3 SAPARD INSTRUMENT	6
3. TIPI PROGRAMOV	6
3.1 NACIONALNI PROGRAM.....	7
3.2 PROGRAMI ČEZMEJNEGA SODELOVANJA ALI CBC PROGRAMI.....	7
3.3 MULTY-BENEFICIARY PROGRAMI	7
3.4 KOMUNITARNI PROGRAMI ALI PROGRAMI SKUPNOSTI	8
4. KOORDINACIJA, VODENJE IN IZVAJANJE PROGRAMA PHARE	8
4.1 ORGANIZACIJSKA STRUKTURA ZA IZVAJANJE PROGRAMA PHARE.....	8
4.2 RAZPISI IN SKLEPANJE POGODB	9
5. FINANCIRANJE PROGRAMA PHARE	10
5.1 PREDNOSTNA PODROČJA FINANCIRANJA PROGRAMA PHARE.....	11
5.1.1 <i>Javna uprava</i>	11
5.1.2 <i>Prestrukturiranje kmetijstva</i>	12
5.1.3 <i>Civilna družba in demokratizacija</i>	12
5.1.4 <i>Izobraževanje</i>	12
5.1.5 <i>Infrastruktura</i>	13
5.1.5.1 <i>Transport</i>	13
5.1.5.2 <i>Energetika</i>	13
5.1.5.3 <i>Telekomunikacije</i>	13
5.1.6 <i>Varstvo okolja in jedrska varnost</i>	13
5.1.7 <i>Razvoj zasebnega sektorja</i>	14
5.1.8 <i>Socialno varstvo, zaposlovanje in zdravstvo</i>	14
6. EKONOMSKI UČINKI PROGRAMA PHARE	15
6.1 BOLGARIJA.....	15
6.2 ČEŠKA.....	15
6.3 ESTONIJA	16
6.4 MADŽARSKA	16
6.5 LATVIJA	17
6.6 LITVA	17
6.7 POLJSKA.....	18
6.8 ROMUNIJA.....	18

6.9	SLOVAŠKA	19
6.10	SLOVENIJA	19
7.	STRUKTURA PREJETE PODPORE PO SEKTORJIH IN DRŽAVAH	20
7.1	STRUKTURA PO SEKTORJIH.....	20
7.2	STRUKTURA PO DRŽAVAH.....	20
7.2.1	<i>Bolgarija</i>	21
7.2.2	<i>Češka</i>	22
7.2.3	<i>Estonija</i>	24
7.2.4	<i>Madžarska</i>	26
7.2.5	<i>Latvija</i>	27
7.2.6	<i>Litva</i>	29
7.2.7	<i>Poljska</i>	30
7.2.8	<i>Romunija</i>	32
7.2.9	<i>Slovaška</i>	33
8.	VLOGA PROGRAMA PHARE V SLOVENIJI.....	35
8.1	ISPA V SLOVENIJI	35
8.2	SAPARD V SLOVENIJI	36
8.3	STRUKTURA PREJETE PODPORE V SLOVENIJI	36
8.4	PROJEKTI PHARE V SLOVENIJI.....	38
8.4.1	<i>Program čezmejnega sodelovanja</i>	38
8.4.2	<i>Programi izobraževanja</i>	39
9.	SKLEP	40
	LITERATURA	41
	VIRI.....	41
	PRILOGA 1.....	1
	PRILOGA 2.....	3
	PRILOGA 3.....	5
	PRILOGA 4.....	6
	PRILOGA 5.....	8

1. UVOD

Danes se o Evropski uniji (EU) govori na vsakem koraku. Na voljo so nam najrazličnejše informacije o širitvenem procesu, državah članicah EU, evru kot novi valuti in programih, ki se izvajajo pod okriljem EU. Program Phare spada med tri predpristopne instrumente, s katerimi EU in Evropska komisija (EK) pomagata državam kandidatkam pri pridružitvenem procesu. Skladno s spremembami na političnem in gospodarskem področju so se spreminjale tudi usmeritve programa Phare. Prvotno je bil njegov namen le nuditi podporo v procesu tranzicije in lajšati prehod v demokracijo ter tržno gospodarstvo. Zato so bila v prvih letih sredstva usmerjena v sektorje nujne pomoči, kmetijstva in industrije. Kasneje je bila podpora usmerjena v privatizacijo in reformo javne uprave. S spremembami, ki so svojo končno obliko dobile leta 1999 z uvedbo skladov Sapard in ISPA, pa se je program osredotočil na podporo pri pripravah na pridružitve držav kandidat k EU. Prioritetni področji sta sedaj podpora institucionalnemu razvoju in sofinanciranje naložb. Sredstva so se preusmerila v sektor infrastrukture in harmonizacije zakonodaje.

V diplomskem delu sem želela predstaviti delovanje programa Phare in pregled alokacije sredstev, ki jih je EU namenila posamezni državi kandidatki. Glede na razpoložljive podatke, sem se pri sektorski strukturi omejila na obdobje od leta 1990 do leta 1998, pri strukturi dodeljene podpore po državah pa do leta 2000.

Na začetku bom opredelila program Phare in instrumenta ISPA in Sapard ter predstavila njihove cilje. Tujo pomoč bom razdelila v tri faze in bolj podrobno opisala zadnje obdobje, ki traja od leta 2000 do polnopravnega članstva države kandidatke v EU.

V tretjem delu bom predstavila tipe programov, ki se izvajajo v okviru programa Phare. To so nacionalni program, program čezmejnega sodelovanja, multy-beneficiary program in komunitarni programi.

Nato bom predstavila proces izvajanja in vodenja programa in tudi glavne akterje. Opisala bom tudi način razpisovanja ponudb, pripravljanja in sklepanja pogodb.

V petem poglavju bom navedla kriterije za pridobitev sredstev Phare in opisala prednostna področja financiranja programa.

V šestem poglavju bom ugotavljala, kakšni so ekonomski učinki programa v posamezni državi kandidatki, v sedmem poglavju pa bom opredelila strukturo podpore po sektorjih in državah.

Na koncu bom predstavila še vlogo programa v Sloveniji. Opisala bom proces izvajanja in koordiniranja programa, prikazala strukturo prejete podpore in nekatere projekte, ki so se izvajali v Sloveniji iz programa čezmejnega sodelovanja in programa izobraževanja.

V sklepu bom povzela ugotovitve, do katerih sem prišla v diplomskem delu.

Tema diplomskega dela je precej široka, vendar obsega specifično področje finančne podpore EU, o katerem je pisalo le malo avtorjev. Zato sem se pri pisanju opirala na uradna poročila, publikacije in zbornike EK. To je razlog, da je seznam virov veliko bolj obsežen od seznama literature.

2. OPREDELITEV IN CILJI PROGRAMA

Program Phare je bil ustanovljen leta 1989 z namenom pomagati državam srednje in vzhodne Evrope pri gospodarskih in političnih reformah (What is Phare, 1999, str. 5). Prvotno se je nanašal le na Poljsko in Madžarsko (Polland and Hungary Assistance for Reconstruction of Economy), kasneje pa se je skladno s spremembami na političnem prizorišču razširil še na druge države; ravno tako sta se spreminjala tudi njegova vloga in pomen. Vloga programa Phare je biti v korak s političnimi spremembami, predvsem s prihodnjo širitvijo EU. Pri širitvi so pomembni štirje dogodki:

- leta 1993 postavitve kopenhagenskih meril,
- leta 1994 zasedanje Evropskega sveta v Essnu,
- leta 1997 Agenda 2000,
- leta 1997 zasedanje Evropskega sveta v Luxemburgu.

Novo usmeritve programa so bile sprejete leta 1998, kar je tudi odgovor na politične spremembe v državah kandidatkah za vstop v EU. Države partnerice Phare lahko razdelimo v dve osnovni skupini. V prvo spada 10 držav kandidatka za vstop v EU. Glavni cilj programa je pripraviti te države na vstop, s tem pa tudi na sprejemanje prednostnih področij, zapisanih v Partnerstvu za pristop¹. V drugo skupino pa spadajo Albanija, Bosna in Hercegovina ter Makedonija, katerim program Phare lajša prehod v demokracijo in tržno gospodarstvo (What is Phare, 1999, str. 5).

Tabela 1: Države kandidatke in leto njihove pridružitve k Phare

Država	Leto pridružitve
Bolgarija	1990
Češka *	1993
Estonija	1992
Latvija	1992
Litva	1992
Madžarska	1990
Poljska	1990
Romunija	1990
Slovaška *	1993
Slovenija	1992

* Češkoslovaška je bila članica Phare od leta 1990, leta 1992 pa je razpadla na Češko in Slovaško.
Vir: Phare Annual Report, 1997.

¹ V Partnerstvu za pristop posamezne države so opredeljena prednostna področja za prevzem pravnega reda EU (Acquis Communautaire).

Tako je program tuje pomoči postal orodje pridružitvenega procesa. V državah kandidatkah je program osredotočen na dve prednostni področji, na:

- podpora institucionalnemu razvoju in
- sofinanciranje naložb.

Pri podpori institucionalnemu razvoju je cilj usposobiti države kandidatke za sprejemanje, izvajanje in izpolnjevanje zahtev pravnega reda EU. Podpora je namenjena institucionalni in administrativni usposobljenosti držav pri reševanju problemov na državni, regionalni in lokalni ravni. V ta sklop sodi tudi oblikovanje in krepitev nevladnih organizacij in civilne družbe (spodbujanje demokratičnih procesov, vključevanje obrobni socialnih skupin v družbo). Glavni instrument institucionalnega razvoja je tesno medinstitucionalno sodelovanje z državami članicami, tako imenovani twinning (Mežnarič, 1999, str. 2). Bistvo twinninga je premestitev uradnikov iz držav članic v za širitev odgovorne institucije v državah kandidatkah. Gre za kompleksen projekt na specifičnem področju (kmetijstvo, okolje, finance, pravosodje in notranje zadeve, notranji trg), ki mora privedi do točno določenih rezultatov (Phare Annual Report, 1998, str. 8).

Poleg tega, da usklajujejo zakone, standarde in pravila, morajo države kandidatke pri pripravah na prevzemanje članstva povečati konkurenčnost svojih podjetij in prilagoditi glavno infrastrukturo. To pa zahteva velike naložbe in ustrezno povezanost institucij in pristojnih organov. Tako je podpora usmerjena v naložbe v regulativno infrastrukturo ter naložbe v gospodarsko in socialno kohezijo (Moussis, 2000, str. 396).

2.1 PO LETU 2000: PHARE, ISPA IN SAPARD

Pomoč programa Phare lahko razdelimo v tri faze.

Tabela 2: Tri faze programa Phare

1. FAZA	1992-1995	Tranzicijsko obdobje	Prestrukturiranje gospodarstva
2. FAZA	1996-1999	Predpristopno obdobje	Priprave na izvajanje predpristopne strategije
3. FAZA	2000-do vključitve	Pristopno obdobje	Priprava kandidatke za vključitev; uvedba ISPA, Sapard

Vir: http://www.sigov.si:90/europa/iso/ceu_023_c.htm

Po letu 2000 se je začela tako imenovana tretja faza pomoči programa Phare oziroma pristopno obdobje. Časovno je vezana na obdobje od leta 2000 do polnopravnega članstva posamezne države v EU. Program Phare je dopolnjen z dvema predpristopnima finančnima instrumentoma:

- ISPA (Instrument for the Structural Policies for Pre-Accession) je instrument strukturne politike za področje okolja in transporta,
- Sapard (Special Action for a Pre-Accession for Agriculture and Rural Development) je poseben predpristopni program za kmetijstvo in podeželski razvoj.

Za države kandidatke je velikega pomena postopno prilagajanje evropski strukturni politiki. Tako tudi program Phare v obdobju 2000-2006 ostaja ključni finančni instrument pri sodelovanju med EU in državami srednje in vzhodne Evrope. Kriterija, na podlagi katerih EK dodeli sredstva Phare posamezni državi, sta dva: število prebivalcev in BDP na prebivalca. Upošteva pa tudi preteklo uspešnost, trenutne potrebe, sposobnost uporabe sredstev in napredek pri izvajanju Partnerstva za pristop. Alokacija sredstev Phare za leto 2001 je navedena v prilogi 1, tabela 1. Do članstva v EU bo Phare pokrival ključna področja pomoči, opredeljena v Partnerstvu za pristop in Državnem programu za sprejem pravnega reda EU (http://www.sigov.si:90/evropa/iso/ceu_023_6.htm). V primerjavi z ostalima dvema instrumentoma Phare zagotavlja splošno pomoč v pripravah na pridružitve držav kandidatk, medtem ko sta ISPA in Sapard področno usmerjena.

2.2 ISPA instrument

ISPA instrument oz. sklad je bil oblikovan za področje gospodarske infrastrukture. Prioritetni področji tega programa sta okolje in transport, sredstva pa bodo pretežno namenjena usklajevanju zakonodaje in izvajanju le-te. Gre za projekte, naravnane v varovanje okolja, zagotavljanje preskrbe s pitno vodo, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, ravnanje s trdimi odpadki in v skrb za kakovost zraka. Na področju prometne infrastrukture gre za projekte, ki omogočajo medsebojno povezanost in delovanje državnih omrežij ter njihov dostop do čez-evropskih omrežij. Prednostna področja vključujejo železnice, ki so večinoma nezanimive za zasebni kapital, avtoceste, pristanišča in letališča.

Ta instrument je začel delovati leta 2000 in je priprava na črpanje sredstev iz kohezijskega sklada. Koliko sredstev iz tega sklada dobi posamezna država, je odvisno od treh kriterijev:

- od celotne populacije države,
- od velikosti celotne površine države,
- od BDP na prebivalca.

Letno je na voljo 1,08 milijarde EUR za vse države kandidatke. Od tega so 504 milijoni EUR namenjeni za področje okolja in 504 milijoni EUR za področje transporta. V letu 2000 je bilo največ sredstev dodeljenih Poljski (335 milijonov EUR), najmanj pa Sloveniji (16 milijonov EUR) (The Enlargement Process of the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, 2001, str. 14). Porazdelitve sredstev ISPA za posamezno državo je prikazana v prilogi 1, tabela 2. Minimalna velikost projekta mora biti 5 milijonov EUR, pomoč se lahko dobi do 75 % vrednosti celotnega projekta, 25 % pa mora zagotavljati država prejemnica pomoči. EK želi razviti sofinanciranje, pri katerem pomagajo mednarodne finančne ustanove in tudi zasebni sektor (Benko, 1999, str. 42). Eden od pogojev za pridobitev teh sredstev je tudi, da je projekt

pripravljen za izvajanje (po sistemu »ready to go«), kar pomeni, da mora imeti vsa dovoljenja in soglasja, da morajo biti vsa zemljišča odkupljena, imeti morajo lokacijsko ali gradbeno dovoljenje, priložena mora biti tudi analiza stroškov in koristi projekta.

2.3 SAPARD instrument

Ker gre za skupno kmetijsko politiko, je pri širitvi EU področje kmetijstva, ki je že tako zelo občutljivo, zelo strogo vodeno. Sklad Sapard je namenjen prav tej problematiki. Cilj instrumenta je priprava na koriščenje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada in posebnega sklada za področje ribištva ter reševanje prednostnih problemov pri prilagajanju kmetijskega sektorja in podeželja v državah kandidatkah. V uredbi Sveta Evropske skupnosti št. 1268/1999 je navedenih 15 ukrepov, na katere se nanaša podpora Sapard. Vsaka država kandidatka si izbere enega ali več ukrepov, za katere pripravi načrt razvoja podeželja (<http://www.sigov.si/svez/tpomsl/Vademekum/vademekum.htm>).

Letno je na voljo 540 milijonov EUR za vse države kandidatke. Tudi tukaj največ sredstev prejema Poljska (160 milijonov EUR) in najmanj Slovenija (6,3 milijona EUR) (The Enlargement Process of the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, 2001, str. 14). Porazdelitve Sapard sredstev posamezni državi kaže tabela 3 v prilogi 1. Sapard da sredstva do 75 % vrednosti projekta, ostalo pa mora sofinancirati država. Financiranje poteka tako, da država najprej plača celotno izvedbo projekta, EK pa potem povrne delež do 75 % vrednosti projekta (Benko, 1999, str. 43).

3. TIPI PROGRAMOV

Potem, ko se je Phare osredotočil na potrebe pristopa v EU, so se spremenili tudi programi. Kot sem že omenila zgoraj, mora vsaka država kandidatka pripraviti Partnerstvo za pristop, ki velja do pridružitve k EU. V njem so opredeljena področja, ki jih mora država izboljšati do pridružitve k EU (What is Phare, 1999, str. 7). Pristopno pomoč EU lahko razdelimo na tri instrumente:

1. novi Phare, v okviru katerega se izvajajo projekti, ki se oblikujejo na podlagi prioritet, ki so navedene v Partnerstvu za pristop in v Državnem programu za prevzem pravnega reda EU. Tako se uresničujejo projekti v nacionalnem programu, v programih čezmejnega sodelovanja, multy-beneficiary programih in komunitarnih programih, kjer gre za sodelovanje v programih Skupnosti: Leonardo da Vinci, Socrates, Mladina idr. (Benko, 1999, str. 32)
2. ISPA program oziroma instrument strukturne politike za področje okolja in transporta,
3. Sapard program, katerega namen je pomoč trajnostnemu razvoju kmetijstva in celovitemu razvoju podeželja.

3.1 Nacionalni program

Večina Phare programov je nacionalnih programov, ki so dogovorjeni na bilateralni ravni z državo prejemnico in predstavljajo 80 % sredstev Phare (Moussis, 2000, str. 395). V letu 1999 jim je bilo namenjenih 782 milijonov EUR. Razporeditev sredstev za nacionalne programe v letu 1999 je navedena v prilogi 2, tabela 4.

Posamezni program je oblikovan na podlagi kratkoročnih in srednjeročnih prioritet, zapisanih v Partnerstvu za pristop, in osredotočen predvsem na dve področji: podporo institucionalnemu razvoju ter sofinanciranje naložb. Nacionalni program je popolnoma decentraliziran, kontrolne točke se nahajajo v državi kandidatki. Sredstva so dodeljena na podlagi javnih ponudb, pri čemer najboljši ponudnik podpiše pogodbo za izvajanje določenega projekta. Prvotno so bili projekti iz nacionalnih programov usmerjeni v sektorje, ki so blažili učinke prehoda v tržno gospodarstvo (How to work with Phare, 1994, str. 5). Sedaj pa so vedno bolj poudarjeni projekti, ki podpirajo regionalni razvoj in socialno politiko. Tako je nacionalni program priprava na strukturne sklade in strukturno politiko EU (Benko, 1999, str. 38).

3.2 Programi čezmejnega sodelovanja ali CBC programi

Za EU je zelo pomembno čezmejno sodelovanje, ki ga spodbuja v okviru svoje strukturne politike. V ta namen daje državam kandidatkam določena finančna sredstva v okviru čezmejnih programov (Phare Cross Border Cooperation). Ti programi predstavljajo dobrih 10 % sredstev Phare. V obdobju 2000-2006 bo Evropska unija namenila državam kandidatkam 159 milijonov EUR na leto. Temeljne smernice delovanja programov čezmejnega sodelovanja so podane v okviru uredbe EK št. 27607/98 in opredeljujejo programiranje in implementacijo programa (http://www.sigov.si/evropa/iso/eb_16_4.htm). Glavni namen programov je vpeljevanje gospodarskih, socialnih in tehničnih ukrepov za boljše sodelovanje mejnih regij v državah kandidatkah in državah članicah EU (Moussis, 1999, str. 540). Nekatere prednostne naloge so blažitev administrativnih in institucionalnih ovir pri prostem pretoku oseb, izboljšanje infrastrukture (zlasti na področju telekomunikacij in pri lokalni oskrbi z vodo, plinom in elektriko), varstvo okolja, ukrepi na področju energije in prometa, dejavnosti v zvezi s politikami Skupnosti na področju pravosodja in notranjih zadev, pospeševanje poslovnega sodelovanja, spodbujanje sodelovanja na področju zdravstva, pomoč pri naložbah, kulturna izmenjava (Benko, 1999, str. 40). Ker je finančnih sredstev precej manj kot potreb in želja in ker je po novih pravilih Evropske komisije najmanjša vrednost projekta 2 milijona EUR, je nujno povezovanje posameznih občin v skupine.

3.3 Multy-beneficiary programi

Kljub temu da je podpora EU po letu 2000 usmerjena v prvi vrsti na Phare, ISPA in Sapard na državni ravni, bo EK ohranila nekatere multy-beneficiary programe, predvsem tiste, ki prispevajo k sprejemanju evropskega pravnega reda. Zato je ta program sedaj opora nacionalnemu programu in ga razumemo kot dopolnilno pomoč. Osnovni nameni in cilji programa so izdelava predinvesticijskih in strateških študij, izobraževanje in treningi ter

harmonizacija zakonodaje in standardov. Sodelovanje v teh programih bo državam kandidatkam prineslo izkušnje, kako se je potrebno pripravljati na sodelovanje z velikimi denarnimi skladi, ki delujejo v EU in iz katerih bodo v prihodnje pridobile razvojna sredstva. V prilogi 2, tabela 5 je seznam multy-beneficiary programov.

3.4 Komunitarni programi ali programi Skupnosti

V okviru teh programov so zajeta predvsem tista področja, ki niso tako močno zastopana v drugih programih. Sem sodijo izobraževanje in šolstvo (Socrates, Leonardo da Vinci), zdravstvo (programi, vezani na promocijo zdravstva, boja proti raku, drogam in aidsu), kultura (Ariana, Kaledoscope in Raphael), znanost in tehnologija, programi SME (programi, namenjeni podpori malih in srednje velikih podjetij).

4. KOORDINACIJA, VODENJE IN IZVAJANJE PROGRAMA PHARE

Pri programih Phare, ISPA in Sapard gre za donacijska sredstva, ki so namenjena vključevanju držav kandidatk v EU. S temi sredstvi upravlja država prejemnica pomoči (Benko, 1999, str. 69). Glavni partner pri pripravah, izvajanju in spremljanju celotnega procesa je EK in delegacija EK v posamezni državi kandidatki. EK razdeli finančna sredstva na podlagi kriterijev in se tudi pogaja z državo kandidatko o prioritetah (kratkoročnih, srednjeročnih), v katere bodo sredstva usmerjena (Benko, 1999, str. 70). Prva kontaktna točka za državo kandidatko je delegacija EK, ki je pristojna za vprašanja glede upravljanja predpristopnih instrumentov. Zadolžena je tudi za predhodno preverjanje programskih dokumentov in potrjevanje pogodb do določene vsote (<http://www.sigov.si/svez/tpomsl/Vademekum/vademekum.htm>).

EK že od leta 1990 postopno uvaja sisteme decentralizirane porabe sredstev Phare, kar pomeni, da države prejemnice nosijo odgovornost za programiranje, porabo in nadzor sredstev Phare. EK se z vsako državo kandidatko dogovori o uvedbi decentraliziranega izvajalnega sistema (DIS), ko ugotovi, da so za to izpolnjeni pogoji. Z uvedbo DIS je država kandidatka zavezana k spoštovanju pravil Phare in k spoštovanju finančne zakonodaje EU.

4.1 Organizacijska struktura za izvajanje programa Phare

Glavni izvajalec programov je nacionalni koordinator pomoči (NKP), ki je odgovoren za načrtovanje in izvajanje programov Phare ter nadzira porabo sredstev. Nacionalni koordinator pomoči je odgovoren za zagotavljanje tesne povezave med splošnim pristopnim procesom in uporabo finančne podpore EU, vključno s programom Phare, prav tako pa je odgovoren za spremljanje in ocenjevanje programov Phare (www.sigov.si/svez/tpomsl/dis/DIS.htm).

Država kandidatka mora ustanoviti nacionalni sklad (NS), ki je osrednji organ, preko katerega se finančna sredstva EU usmerjajo v partnersko državo. Sklad in finančno poslovanje naj

bosta na ministrstvu z osrednjimi proračunskimi obveznostmi, kar je ponavadi finančno ministrstvo. Tako se izognemo podvajanju struktur in zagotovimo komplementarnost s proračunskimi sredstvi. Za sklad je odgovoren nacionalni odredbodajalec (NAO). Nacionalni sklad in odredbodajalec bosta v celoti odgovarjala za finančno upravljanje s sredstvi Phare, pri čemer bosta upoštevala določbe finančnega memoranduma in navodila DIS. Finančno upravljanje sredstev Phare poteka centralizirano, preko centralne finančne in pogodbene enote (CFPE). Naloga CFPE je izvajanje razpisov, sklepanje pogodb z izvajalci in izvedba plačil za projekte institucionalne izgradnje.

Vzpostaviti je potrebno tudi nosilce izvajanja (NI), ki delujejo pod okriljem nacionalnega odredbodajalca in so odgovorni za izbiro projektov, javna naročila in vodenje naložbenih podpornih programov. Nosilci izvajanja so lahko posamezna resorna ministrstva ali za to ustanovljene ali imenovane izvajalske institucije (agencije, skladi). Za delovanje nosilcev izvajanja ali centralne finančne in pogodbene enote ter za pravilno finančno vodenje izvajanih projektov je odgovoren odredbodajalec za izvedbo programa (OIP). Za tehnično izvedbo projektov v primerih, ko je za administrativno in finančno izvedbo projektov odgovorna centralna finančna in pogodbeno enota, je odgovoren vodja programa (VP) (<http://www.sigov.si/svez/tpomsl/dis/DIS.htm>).

Potrebe po večji racionalizaciji upravnih struktur, po preglednosti, po uporabi obstoječih in trajnostnih ustanov in agencij ter potreba po osredotočanju na ključne sektorje, so pripeljale do sprememb in novih usmeritev pri procesu izvajanja.

4.2 Razpisi in sklepanje pogodb

Pri pripravi razpisov in sklepanju pogodb mora država kandidatka upoštevati stroga pravila, ki veljajo za to področje. Le tako je moč zagotoviti prost dostop, pošteno konkurenco ter preglednost in jasnost, kar je z določbami opredeljeno v finančni uredbi EK v IX. poglavju z naslovom »Posebne določbe, ki veljajo za zunanjo pomoč« in uredbi Phare št. 3906/89 s poznejšimi amandmaji, na podlagi katerih EK nudi ekonomsko pomoč državam vzhodne in srednje Evrope (How to work with Phare, 1999, str. 9). Predlogi za financiranje projektov morajo biti natančno opredeljeni in pripravljene za izvedbo. Pri projektih, kjer se zahteva javni razpis, EK izda predlog za dodelitev sredstev projektom le, če so izpolnjeni pogoji za javni razpis. Če zaradi nepripravljenosti projektov sredstva neki državi ne morejo biti dodeljena v celoti, se ta prerazdelijo tako, da so dostopna drugim državam kandidatkam.

Če je mogoče, je potrebno sklepanje pogodb v čimvečjem obsegu opraviti v prvih šestih do dvanajstih mesecih po podpisu finančnega memoranduma. Najmanjša vrednost projektov je dva do tri milijone EUR. Projekti na področju čezmejnega sodelovanja, civilne družbe, večdržavnega sodelovanja, graditve institucij ter programov in agencij Skupnosti so specifični. Zato je mogoče načelo o vrednosti projektov ob upoštevanju celotnega obsega nekega programa uporabljati fleksibilno (How to work with Phare, 1999, str. 10). Če hoče podjetje ali posameznik sodelovati kot dobavitelj ali izvajalec pri projektih, ki jih financira

Phare, mora biti finančno in poslovno zanesljivo, razen tega mora biti registrirano in delovati v Evropski uniji ali v eni od držav članic Phare. Pogodbe se sklepajo s pravno in naravno ustreznimi osebami, ki so sposobne zagotoviti pogodbeno zahtevana dela.

5. FINANCIRANJE PROGRAMA PHARE

Proces širitve EU zahteva velika finančna sredstva. V skladu z glavnim ciljem programa Phare, ki je pomagati državam kandidatkam pri vključevanju v evropske integracije, je tudi EK sklenila, da je treba proces širitve podpreti z vsemi možnimi finančnimi sredstvi. Za pridobitev sredstev programa Phare morajo biti izpolnjeni osnovni kriteriji, ki so:

- prevodnost: Phare pomoč mora delovati kot prevodnik za prednostne pristopne naloge, ki se sicer ne bi izpolnile ali bi se izpolnile kasneje,
- sofinanciranje: vsi investicijski projekti, ki jih podpira Phare, morajo biti sofinancirani iz javnih sredstev; prispevek Skupnosti lahko znaša do 75 % skupne vrednosti upravičenih javnih sredstev,
- usklajenost: EK bo še naprej tesno sodelovala z Evropsko investicijsko banko (EIB) in mednarodnimi finančnimi institucijami, da bi uskladili dejavnosti in določili primerne projekte za sofinanciranje,
- dopolnjevanje: Phare podpora ne sme nadomestiti drugih naložbenikov, še zlasti ne zasebnih investitorjev ali mednarodnih finančnih institucij,
- stopnja zrelosti projekta in njegova velikost: projekti se financirajo s sredstvi Phare le, če so popolnoma pripravljene na izvedbo; upoštevajo se le projekti v vrednosti najmanj dveh milijonov EUR,
- trajnost: investicijske dejavnosti, ki naj bi jih podprli, morajo trajati dlje od datuma pristopa države; vsi projekti morajo ustrezati normam in standardom EU; vsi projekti morajo finančno pokriti nadaljnje vzdrževanje in operativne stroške,
- konkurenčnost: vse financirane dejavnosti morajo spoštovati načelo konkurenčnosti in določila iz evropskih sporazumov o državni pomoči (Evrobilten, št. 13, str. 5).

Z novo usmeritvijo programa se je spremenila tudi višina finančne podpore posamezni državi kandidatki za vstop v EU. V tabeli 3 je narejena primerjava alokacije sredstev po letu 2000 in v letih 1995-1999 po državah. Sredstva, usmerjena v Phare programe (nacionalne programe in programe čezmejnega sodelovanja), so po letu 2000 pri polovici držav (Slovenija, Litva, Latvija, Madžarska in Estonija) ostala enaka, vendar so bile države zaradi sredstev iz skladov ISPA in Sapard na koncu deležne več podpore kot v letih od 1995 do 1999.

Tabela 3: Letna dodelitev sredstev po državah od leta 2000 naprej v primerjavi s predpristopnimi tokovi 1995-1999 (v mio EUR)

	PHARE (nacionalni programi)	ISPA		SAPARD	SKUPAJ		Povprečna sredstva Phare 1995-1999
		min	max		min	max	
Bolgarija	100	83,2	124,8	52,1	235,3	276,9	83
Češka	79	57,2	83,2	22,1	158,3	184,3	69
Estonija	24	20,8	36,4	12,1	56,9	72,5	24
Latvija	30	36,4	57,2	21,8	88,2	109	30
Litva	42	41,6	62,4	29,8	113,4	134,2	42
Madžarska	96	72,8	104	38,1	206,9	238,1	96
Poljska	398	312	384,8	168,7	878,7	951,5	203
Romunija	242	208	270,4	150,6	600,6	663	110
Slovaška	49	36,4	57,2	18,3	103,7	124,5	48
Slovenija	25	10,4	20,8	6,3	41,7	52,1	25
SKUPAJ	1085	1040		520	2645		730

Vir: Phare Review, 2000, Annex 1.

5.1 Prednostna področja financiranja programa Phare

Program Phare je eden treh predpristopnih instrumentov. Njegova naloga je pomagati državam srednje in vzhodne Evrope pri vključevanju v procese evropske integracije. Pomoč in podporo jim nudi že od leta 1989. Ker so se v tem času v državah kandidatkah zgodile tako politične, kot tudi gospodarske in socialne spremembe, so se na podlagi kopenhagenskih meril spremenile tudi usmeritve programa. Sicer sta sedaj glavni področji podpore institucionalni razvoj in sofinanciranje naložb, vendar bi rada predstavila tudi sektorje, katerim je namenjenih največ sredstev. Podpora v okviru programa Phare je namenjena privatizaciji in razbitju velikih državnih monopolov, razvoju finančnega in zasebnega sektorja, razvoju malih in srednje velikih podjetij ter modernizaciji infrastrukture (transport, energetika) (Moussis, 1999, str. 540).

5.1.1 Javna uprava

Program Phare podpira tako centralno kot tudi lokalne oblasti. Podporo nudi pri prestrukturiranju nalog in usposabljanju zaposlenih v javni upravi. Na centralni ravni pomaga vladam pri preoblikovanju posameznih ministrstev, uveljavljanju novega načina finančnega načrtovanja ter finančnega sistema. Na lokalni ravni pa se je program osredotočil na podporo upravam pri upravljanju z novimi odgovornostmi, kar vključuje uvajanje novih storitev ter tistih, ki so bile prej zagotovljene s strani države oziroma državnih podjetij. Projekti vključujejo tudi veliko podpore institucionalnemu razvoju, izobraževanju, usposabljanju in opremlenju. Phare je pomagal tudi pri uvedbi zakonodaje za davek na dodano vrednost in uvedbi novih sistemov računovodstva v podjetjih. Področji statistika in carine sta dve področji v

okviru javne uprave, kjer je Phare imel zelo pozitiven vpliv. (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/pa.htm>).

5.1.2 Prestrukturiranje kmetijstva

Poleg podpore za privatizacijo kmetijskih zemljišč in drugih kmetijskih sredstev ter prestrukturiranje državnih kmetij podpora Phare vključuje tudi privatizacijo državnih monopolov in zagotavljanje znanja za pripravo osnovnega pravnega okvira. Phare z zagotavljanjem kreditov in pospešitvenih storitev podpira ustvarjanje primerne okolja za razvoj zasebnega sektorja in konkurenčne prehranske verige. Nadalje program podpira institucionalni razvoj, krepitev lokalnih analitičnih zmogljivosti in razvoj tržne infrastrukture. Podpora Phare pri privatizaciji in prestrukturiranju kmetijske industrije je predvsem tehnične narave. Na splošno je institucionalni razvoj glavni prispevek programa Phare. Za ilustracijo lahko navedem nekaj primerov:

- krepitev Ministrstva za kmetijstvo na Madžarskem,
- ustanovitev in delovanje nove zadružne strukture z velikim poudarkom na regijah (Poljska),
- prestrukturiranje kmetijskih ministrstev v več državah,
- preusmeritev sistemov za kmetijske raziskave.

Program Phare je podprl tudi razvoj kmetijskih tržnih informacij ter statistike in tržnih infrastruktur (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/agriculture.htm>).

5.1.3 Civilna družba in demokratizacija

Phare podpira razvoj civilne družbe tako v okviru programa regionalnega razvoja kot tudi v okviru nevladnih organizacij. Programi razvoja civilne družbe vključujejo razvoj podjetniških združenj in trgovinskih sindikatov, podporo političnim strankam, pripravo vseh naštetih skupin na konstruktiven socialni dialog, podporo pri usposabljanju za računovodska združenja v povezavi z uvajanjem novih računovodskih sistemov. Program Demokracija, ki omogoča dostop do znanja, je dopolnilni program za pospeševanje uporabe demokratičnih načel in postopkov v različnih sferah družbe (vlada, parlament, uprava, mediji, strokovne skupine in združenja). Makro projekti so veliki partnerski projekti, ki naj bi pospeševali obstoječe aktivnosti do dveh let. Mnogi dobro napredujejo tudi kasneje. Podpore pobudam, ki jih dajejo državljani, pa dajejo mikro projekti (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/civil.htm>).

5.1.4 Izobraževanje

Eden izmed sektorjev, ki mu je iz programa Phare namenjenih največ sredstev, je izobraževanje. Phare se je osredotočil na razvoj izobraževalnih strategij, krepitev ministrstev za šolstvo, uvajanje pomembnih sprememb v učnih načrtih ter predvsem na izboljšanje koncepta in vsebine poklicnega izobraževanja. Financiral je tudi pilotski multi-beneficiary program učenja na daljavo. Glavni cilj je bil spodbujati študij na daljavo s pomočjo transnacionalne mreže in mednarodnih komitejev. Visokemu šolstvu namenja posebno skrb

program Tempus. Ta spodbuja spremembe v visokem šolstvu in podpira sodelovanje med visokošolskimi ustanovami držav srednje in vzhodne Evrope ter EU. Prihodnost programa je v tem, da bo omogočil dostop državam kandidatkam do programov EU. Program ACE, ki ravno tako spada v multy-beneficiary program za visoko šolstvo, pa pospešuje gospodarske raziskave in sodelovanje med raziskovalci držav srednje in vzhodne Evrope in EU (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/education.htm>).

5.1.5 *Infrastruktura*

Transport, energetika in telekomunikacije so pomemben del produkcijske osnove vsakega gospodarstva. Glavni izziv za države srednje in vzhodne Evrope je bilo operativno in finančno prestrukturiranje teh treh sektorjev, povečanje učinkovitosti, razvoj nadzornih funkcij, razvoj znanja za definiranje politik in strategij. Druga prioriteta je bila reintegracija infrastrukturnega sistema teh držav v zahodnoevropski sistem. Potrebna je bilo veliko truda, da je prišlo do povečanja javnih naložb v infrastrukturo, saj je le tako lahko prišlo do izenačenja standardov z zahodnimi.

5.1.5.1 *Transport*

Začetni programi Phare na tem področju so zagotovili institucionalno podporo in podporo za odpravljanje ozkih grl na mejnih prehodih z namenom pospeševanja trgovine. Kasneje se je Phare preusmeril na bolj dolgoročne cilje, kot so:

- zagotavljanje znanja za razvoj transportne politike,
- zagotavljanje strateških in pravnih okvirjev s pomočjo podpore institucionalnemu razvoju,
- povečanje lokalnih zmogljivosti za načrtovanje naložb.

5.1.5.2 *Energetika*

Poudarek je na prestrukturiranju sektorja vključno s spodbujanjem energetske učinkovitosti in javne zavesti o varčevanju. Program je podprl tudi prestrukturiranje in tržno naravnost podjetij s tega področja. V projekte energetskega sektorja je bila v okviru predpristopnih priprav vključena tudi harmonizacija zakonodaje z evropskimi zakoni.

5.1.5.3 *Telekomunikacije*

Glavni cilj je bila reintegracija v svetovno gospodarstvo. Phare se je usmeril na dve področji, in sicer na institucionalni razvoj vodstvenih sistemov in ustreznega osebja za delovanje v tržnem gospodarstvu ter na nadgradnjo telekomunikacijskih storitev (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/infrastr.htm>).

5.1.6 *Varstvo okolja in jedrska varnost*

Dolga leta je bil ta sektor zanemarjen. Leta 1989 so skoraj vsi okoljski kazalci držav srednje in vzhodne Evrope pokazali visoko stopnjo onesnaženosti zraka, voda in prsti ter tudi pogosto

neprimerno delovanje jedrskih reaktorjev. Že od začetka reforme so se kot izziv pojavljale naslednje potrebe: popraviti nastalo škodo v okolju, ustanoviti primerne institucionalne in vodstvene strukture za reševanje problemov ter pomagati pri harmonizaciji standardov. Nacionalni programi so vključevali podporo za zakonodajno, politično in institucionalno delovanje, preskrbo z opremo, potrebno za opazovanje onesnaženosti, študije tehnične izvedljivosti in pilotske projekte za nujne programe, ustanavljanje okoljskih skladov. Problema jedrske varnosti se je Phare lotil s finančno podporo in zagotavljanjem znanja. Financiral je programe jedrske nadgradnje v Bolgariji, na Madžarskem, Češkem, Slovaškem (te države imajo reaktorje, ki so bili oblikovani v Sovjetski zvezi in so največji varnostni problemi). Namen programov je predvsem doseči operativno varnost, tehnične izboljšave in okrepitev varnostnih pravil (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/environm.htm>).

5.1.7 Razvoj zasebnega sektorja

Sem uvrščamo privatizacijo in prestrukturiranje podjetij, razvoj malih in srednje velikih podjetij ter modernizacijo bančnih in finančnih storitev. Privatizacija je ključni element pri procesu prehoda v tržno gospodarstvo in povečanju proizvodne učinkovitosti ter proizvodnje. Program Phare je podprl privatizacijo v državah srednje in vzhodne Evrope na dveh ravneh:

- s podporo institucionalnemu razvoju, podporo razvoju strategij in izvajanju množične privatizacije ter
- z neposredno podporo posameznim podjetjem pri njihovem razvoju in upravljanju.

Vpliv programa Phare je bil še posebej dober tam, kjer je bilo tudi politično okolje naklonjeno privatizaciji. Programi Phare so z zagotavljanjem znanja podpirali prestrukturiranje bank in podjetij. Mala in srednje velika podjetja imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju konkurenčnega okolja, kreiranju delovnih mest, spodbujanju naložb in pri širjenju podjetniške kulture. Phare je pomagal pri ustanavljanju novih ustanov za razvoj teh podjetij. Ta sektor vključuje tudi podporo tujim naložbam in pospeševanje izvoza. Skoraj v vseh državah srednje in vzhodne Evrope so bile ob podpori programa Phare ustanovljene agencije za tuje naložbe (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/private.htm>).

5.1.8 Socialno varstvo, zaposlovanje in zdravstvo

Že od začetka tranzicije Phare podpira napore vlad pri reformah in povečanju učinkovitosti zaposlovanja ter socialne politike. Še posebej je podpiral pospeševanje pobud in povečevanje operativnih zmogljivosti lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij. Zagotovil je podporo pri modernizaciji sistemov socialnih ugodnosti (pogosto v povezavi s projekti Svetovne banke za pospeševanje zaposlovanja in storitev). Državam srednje in vzhodne Evrope, ki so se zanimale za zdravstveno reformo, je Phare nudil podporo. Programi so bili usmerjeni k reorganizaciji zdravstvenih storitev, uvajanju zasebne zdravstvene prakse, reformi farmacevtskih politik in izboljšanju učinkovitosti zdravstvenih storitev (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pt/social.htm>).

6. EKONOMSKI UČINKI PROGRAMA PHARE

Kakšni so ekonomski učinki programa v posamezni državi ne moremo določiti neposredno. Pomagamo si lahko z analizo reform in gospodarskih sprememb, ki so se zgodile v določeni državi in pri katerih je sodeloval tudi Phare. Tukaj gre predvsem za oživljanje gospodarstva, pri čemer lahko Phare pomaga s prenosom znanja, svetovanjem, različnimi študijami, opremo in finančnimi viri. Če je bila določena država pri reformah uspešna, lahko govorimo tudi o pozitivnih ekonomskih učinkih programa Phare. Stopnja rasti BDP, stopnja inflacije in stopnja nezaposlenosti so trije gospodarski kazalci države, s pomočjo katerih lahko ocenimo stanje države. V prilogi 3, tabela 6 so navedeni ti trije kazalci in še BDP na prebivalca za leto 1999 za vsako državo kandidatko.

6.1 Bolgarija

Bolgarija je vidno napredovala pri prehodu v tržno gospodarstvo. Od sredine leta 1999 je izboljšano zunanje okolje spremljala povečana gospodarska rast. Stopnja rasti BDP se je povečala na 2,4 %. V prvi polovici leta so bili rezultati industrijskega sektorja slabši zaradi krize v Rusiji in na Kosovu, v drugi polovici leta pa se je situacija popravila zaradi povečanih potreb izvoza. Tako je le storitveni sektor zabeležil celoletno rast. Posledica prestrukturiranja gospodarstva je tudi znatno povečanje nezaposlenosti. Stopnja nezaposlenosti je vrh dosegla aprila 2000 na ravni 19 %, potem pa se je zaradi sezonskih faktorjev začela zniževati. Privatizacija je prešla v drugo fazo, v kateri so zajeta javna podjetja in infrastruktura. Dobro napreduje privatizacija bank, ki naj bi pripeljala do zelo potrebne izboljšave finančnega posredovanja. Do konca leta 1999 je zelo narasla inflacija, in sicer zaradi povišanja cen energije in vladno nadzorovanih cen. Tako je na koncu leta znašala 7 %, povprečna letna stopnja pa je bila 2,6 % (Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress towards Accession, 2000, str. 24-31).

6.2 Češka

Makroekonomski položaj na Češkem se je izboljšal. Tri leta trajajoča recesija se je končala v prvi polovici leta 1999, ko je ponovno oživela gospodarska rast. K okrevanju gospodarstva sta pripomogla zunanje povpraševanje, ki je bilo odraz oživitve gospodarskih aktivnosti v EU, in domača potrošnja. Stopnja nezaposlenosti, ki se je v času recesije povečala in konec januarja 2000 dosegla raven 9,8 %, se je konec avgusta 2000 spustila na 9 %. Tuje neposredne naložbe so podprle ustvarjanje delovnih mest in tako omilile izgubo delovnih mest, do katere je prišlo zaradi prestrukturiranja. Povprečna stopnja inflacije je leta 1998 znašala 10,7 %, v naslednjem letu pa se je znižala na 2,1 %. To je bilo posledica restriktivne monetarne politike in nizkih gospodarskih aktivnosti v prvih devetih mesecih leta. Ponovna sprostitvev cen, dvig svetovnih cen energije in krepitev gospodarskih aktivnosti so povzročili povečanje inflacije na 4,1 % v septembru 2000. Oživela je privatizacija strateško pomembnih podjetij. Delež zasebnega

sektorja je od leta 1996 ostal bolj ali manj enak in je ustvaril 75 % BDP. Da bi izboljšali podjetniške aktivnosti, je bila v okviru privatizacije bank tuji banki prodana češka hranilna banka Česká Spořitelna (Regular Report from the Commission on Czech Republic's Progress towards Accession, 2000, str. 28-37).

6.3 Estonija

V drugi polovici leta 1999 je znova prišlo do pozitivne gospodarske rasti, vendar je bila realna rast konec leta negativna (-1,1 %) predvsem zaradi velikega zmanjšanja domačega povpraševanja. V prvi polovici leta 2000 je realni BDP zrasel za ocenjenih 6,4 % glede na isto obdobje prejšnjega leta. Vlada je vodila stabilno makroekonomsko politiko, ki je spodbujala prestrukturiranje in navajala na nove tržne razmere. Zaradi težkih pogajanj med socialnimi partnerji je bilo vpeljevanje drugega stebra pokojninske reforme odloženo na leto 2002. Nezaposlenost se je v drugi četrtini leta 2000 povečala na 13,2 %. Zaposlenost v kmetijstvu, izobraževanju, zdravstvu in socialnem varstvu se je zelo zmanjšala v primerjavi z enakim obdobjem prejšnjega leta. Zaposlenost v industriji pa se je povečala. Večina cen je bila liberaliziranih takoj po neodvisnosti, vladno nadzorovane cene pa še vedno obsegajo 25,6 % indeksa cen življenjskih potrebščin. Bančni sektor je dobro razvit in močan. Centralna banka je dokončala privatizacijo še edine državne banke. Razvija se finančno posredništvo. Delež domačih kreditov se je povečal z 31,9 % BDP konec septembra 1999 na 36,3 % konec januarja 2000. Mala in srednje velika podjetja so privatizirana, nekaj velikih pa še vedno čaka na privatizacijo. Zasebni sektor ustvari več kot 70 % BDP. Če pogledamo strukturo gospodarstva, vidimo, da je storitveni sektor zelo dominanten, sektor kmetijstva pa zelo majhen (delež kmetijstva se je skrčil s 3,8 % BDP v letu 1998 na 3,3 % v letu 1999), kar približuje Estonijo bolj razvitim gospodarstvom (Regular Report from the Commission on Estonia's Progress towards Accession, 2000, str. 22-31).

6.4 Madžarska

Gospodarska rast se je povečala, deficit tekočega računa pa se je znižal kljub opaznemu povečanju uvoza. Leta 1999 se je madžarsko gospodarstvo razmahnilo za 4,5 %. Stopnja rasti je bila glede na leto poprej (4,9 %) nekoliko nižja, vendar se je v drugi polovici leta začela pospešena rast, ki je bila posledica močnih cikličnih okrevanj trgov EU. Izgube delovnih mest, do katerih je prišlo zaradi gospodarskega preoblikovanja, so se izravnale z novimi mesti v hitro rastočih izvozno usmerjenih sektorjih. Na polovici leta 2000 je bila stopnja nezaposlenosti 6,5 % glede na enako obdobje prejšnjega leta, ko je bila 7,4 %. Vendar obstajajo velike regionalne razlike. Potem ko je v prvi polovici leta 1999 stopnja inflacije že dosegla enomestno število, se je padajoči trend, ki je tajal štiri leta, obrnil. K višji stopnji je veliko pripomoglo povečanje cen nafte in hrane. Da bi omejila inflatorne pritiske, je vlada presegla povečanje nadzorovanih cen v letu 2000 na 6 %. Zasebni sektor je hitro rasel in konec leta 1999 ustvaril čez 80 % BDP. Reforma zdravstvenega sistema je ena najbolj nujnih strukturnih reform na Madžarskem. Leta 1997 je Madžarska začela obsežno reformo pokojninskega sistema. Ponovno je bilo odloženo načrtovano povišanje pristopne stopnje za

drugi steber, kar sicer ne ogroža finančne izvedljivosti tega stebra, postavlja pa pod vprašaj vladno zavezanost do pokojninske reforme. Nadzorovane cene zajemajo 18 % indeksa cen življenjskih potrebščin in se nanašajo na proizvode, povezane z energijo, farmacevtske proizvode, stanovanjske najemnine na lokalni ravni ter javni prevoz (Regular Report from the Commission on Hungary's Progress towards Accession, 2000, str. 22-30).

6.5 Latvija

Makroekonomski položaj Latvije se je v letu 1999 izboljšal. Gospodarski recesiji, ki je bila posledica krize v Rusiji leta 1998, je sledilo okrevanje gospodarstva. Rast realnega BDP je poskočila na 5,1 % v prvi polovici leta 2000, kar je bilo več od pričakovanj. Dvig je bil posledica povečanja zunanjega povpraševanja. V letu 1999 je bila inflacija nizka, s povprečno stopnjo 2,4 %, a se je v dvignila na 3,7 % v aprilu 2000. To je posledica višjih cen energije in transporta ter povišanja nadzorovanih cen in davčnih stopenj. Nezaposlenost je bila še vedno visoka. Stopnja iskalcev zaposlitve, ki je na splošno enaka nezaposlenosti po ILO definiciji, je bila okrog 14 % v prvi četrtini leta 2000. Opaziti je bilo tudi velike regionalne razlike. Vzhodni deli so bili bolj prizadeti, saj je bila stopnja nezaposlenosti tudi nad 20 %. Privatizacija je pri koncu, vendar v letu 1999 ni bilo skoraj nobenega napredka. V rokah države je samo še 10 % podjetij. Preoblikovanje bančnega sektorja je tako rekoč končano, država je lastnica samo še ene poslovne banke. Ravno tako se razvija finančno posredništvo (Regular Report from the Commission on Latvia's Progress towards Accession, 2000, str. 25-34).

6.6 Litva

V letu 1999 je realni BDP padel za 4,1 %, v prvi polovici leta 2000 pa se je dvignil za 2 %. K zmanjšanju realnega BDP leta 1999 sta pripomogla upadanje izvoza zaradi ruske krize in nestabilna ponudba za naftno predelovalno industrijo. Konec leta je vpliv ruske krize začel slabeti in tako se je industrijska proizvodnja povečala za 4,5 % v prvi polovici leta 2000. To je posledica močnejšega zunanjega povpraševanja. V zadnjem letu se je nezaposlenost hitro večala, saj je gospodarska recesija imela vedno večji vpliv na trg delovne sile. Glede na statistične podatke ILO se je nezaposlenost s 13 % v maju 1999 povečala na 15,3 % v novembru istega leta. Skrb vzbujajoči sta predvsem dolgoročna nezaposlenost in nezaposlenost mladih. Edini sektor, v katerem se je zaposlenost povečevala, je storitveni sektor. Inflacija je zelo padla, kar je odraz šibkega domačega povpraševanja in apreciacije domače valute. Povprečna letna inflacija leta 1999 je bila samo 0,8 % v primerjavi s 5,1 % leto prej. Inflacijski pritiski so izvirali iz rastočih cen nafte in vladno nadzorovanih cen. Najpomembnejši posamični faktor pri znižanju inflacije je bil 1,4-odstotni padec cen hrane, ki zajema približno 40 % potrošniške košarice. Privatizacija je proti koncu. Od leta 1998 je privatizacija vplivala na 25.000 delovnih mest, kar predstavlja 1,5 % zaposlenosti. Bančni sektor je majhen, a deluje zadovoljivo. Finančno posredništvo je še vedno slabo razvito. Krediti domačim fizičnim osebam predstavljajo le okrog 12 % BDP. Zasebne banke so precej nenaklonjene posojanju zasebnemu sektorju, kar kaže na stroga pravila po bančni krizi leta

1995 (Regular Report from the Commission on Lithuania's Progress towards Accession, 2000, str. 22-31).

6.7 Poljska

Makroekonomski položaj na Poljskem se je v letu 1999 izboljšal. Kriza v Rusiji leta 1998 je povzročila upočasnitev gospodarske rasti, a se je situacija sredi leta 1999 obrnila in gospodarstvo je začelo okrevati. Gospodarska rast je bila 4,2 %, kar je nekoliko manj kot leto poprej. V drugi polovici leta se je proizvodnja zelo povečala (5,6 %), kar se je nadaljevalo tudi v letu 2000. Vseeno pa višja gospodarska rast ni mogla izravnati izgub delovnih mest, nastalih zaradi gospodarskega preoblikovanja. Leta 1999 je bila stopnja nezaposlenosti 15,3 %, izračunano po ILO metodologiji. Stopnja je bila še višja pri osebah mlajših od 25 let (okrog 30 %) in med nižje kvalificiranimi delavci. Cene so naglo poskočile, kar je bilo posledica kombinacije faktorjev: višjih cen hrane in nafte, depreciacije domače valute, povišanja davkov in trošarin ter povečanja kreditov fizičnim osebam. Povprečna stopnja inflacije leta 1999 je bila 7,3 %, septembra 2000 pa je znašala 10,4 %. Velik napredek je bil narejen na področju davčne reforme. Uspešno se izvaja privatizacijski program, ki predvideva, da bo do konca leta 2002 prodanih 70 % državnih podjetij. Cene so bile večinoma liberalizirane, razen cen elektrike in ogrevanja, ki so še vedno pod nadzorom vlade. Bančni sektor je že od sredine 90. let stabilen, razvija se finančni sektor in finančno posredništvo (Regular Report from the Commission on Poland's Progress towards Accession, 2000, str. 22-30).

6.8 Romunija

Leta 1999 je bila stopnja rasti BDP že tretje leto zapored negativna in nezaposlenost je še naprej rasla. Negativna gospodarska rast je bila posledica velikega znižanja domačega povpraševanja. Potrošnja gospodinjstev je padla skoraj za 5 %. Glavna vzroka za to sta bila restriktivna monetarna politika in precejšnja depreciacija menjalnega tečaja. Samo zunanje povpraševanje je ohranilo splošen ekonomski položaj. Izvoz blaga in storitev se je povečal skoraj za 9 %. Takšni trendi so se nadaljevali tudi v letu 2000 in v prvi polovici leta se je realni BDP povečal za 2,1 %. Inflacija je bila še vedno visoka (junija 2000 je znašala 49,9 %). Vse to se je zgodilo zaradi preobremenjenosti monetarne politike, saj je centralna banka hkrati poskušala uresničiti več ciljev (krepitev položaja valute, dvigovanje ravni tujih menjalnih rezerv, reševanje problemov finančnega sektorja, nadzorovanje likvidnosti). Stopnja nezaposlenosti se je od leta 1997 zviševala in je v prvi četrtini leta 2000 bila 8,4 %. Glede na to, da prestrukturiranje gospodarstva še ni končano, lahko pričakujemo nadaljnje povečevanje nezaposlenosti. Večina cen je liberaliziranih. Prav tako se je nadaljevala liberalizacija trgovinskega sistema zaradi obveznosti, ki jih imajo do dogovorov z državami EU in CEFTA. Velikost zasebnega sektorja je ostala približno enaka in je konec leta 1999 predstavljala okrog 60 % BDP. Država ima še vedno glavno vlogo v gospodarstvu kot lastnica večine velikih podjetij. Finančni sistem še nima normalne vloge in še ne deluje tako, da bi podpiral razvoj

gospodarskih aktivnosti in dolgoročnih naložb (Regular Report from the Commission on Romania's Progress towards Accession, 2000, str. 26-35).

6.9 Slovaška

Politika makroekonomske stabilizacije je dosegla postavljene cilje. Padec gospodarske rasti s 4,1 % leta 1998 na 1,9 % leta 1999 je bil relativno skromen, če upoštevamo boleče, toda nujno zmanjšanje domačega povpraševanja. Cene in davki so se povišali, nižje javne naložbe in večje proračunske omejitve za podjetnike pa so spodbudile padec domačega povpraševanja za 7,7 % leta 1999. Rast potrošnje gospodinjstev se je tudi zelo zmanjšala, s 5,3 % na 0,1 %, kar je posledica padca realnih plač za 3,1 %. Gospodarska rast je ostala pozitivna zahvaljujoč močnemu izvozu. Hitro je naraščala nezaposlenost in v drugi četrtini leta 2000 dosegla 18,9 %. To pa je za 6,4 odstotne točke več kot konec leta 1998. Stopnja nezaposlenosti je visoka že od začetka tranzicijskega obdobja. Leta 1994 se je malo znižala, vendar je leta 1997 ponovno začela naraščati kljub 6,5-odstotni gospodarski rasti. To je posledica povečanega pritiska na preoblikovanje podjetij, ki so bila prisiljena odpuščati in tako zniževati stroške. V drugi polovici leta 1999 in v začetku naslednjega leta so bile spremembe v stopnji inflacije v veliki meri posledica odločitev vlade. Tako je bila inflacija zaradi preteklih povišanj nadzorovanih cen visoka (16,6 % marca 2000), a je od junija 2000 naprej hitro padala in septembra dosegla 8,7 % (Regular Report from the Commission on Slovakia's Progress towards Accession, 2000, str. 23-32).

6.10 Slovenija

Makroekonomski položaj v Sloveniji je bil leta 1999 stabilen, ravno tako tudi v prvi polovici naslednjega leta. Rast BDP, ki jo poganjajo naložbe, domače povpraševanje in od začetka leta 2000 tudi povečan izvoz, je presegla pričakovanja. V letu 1999 je bila 4,9 %. K višji rasti je delno pripomogla tudi zamenjava prometnega davka z davkom na dodano vrednost. Povprečna stopnja nezaposlenosti je s 7,9 % leta 1998 padla na 7,6 % leta 1999. Stalno dolgoročno nezaposlenost smo opazili pri delavcih srednjih let z manj izobrazbe. Istočasno pa je obstajalo veliko in delno nezadovoljeno povpraševanje po mladi, visoko kvalificirani delovni sili. Inflacija je porasla. Indeks cen življenjskih potrebščin se je s 6,4 % konec leta 1998 povečal na 8,1 % decembra 1999. Temeljna inflacija je ostala stabilna (okrog 5 % leta 1999) predvsem zaradi dogovora med socialnimi partnerji, ki je zagotovil, da uvedba davka na dodano vrednost ne bo še v istem letu vplivala na inflacijo. Proračunski deficit je bil 0,6 % BDP leta 1999. To kaže na padajoči trend, saj je bil leta 1998 0,8 % BDP, leto poprej pa 1,2 % BDP, in na dobro vodeno ter previdno fiskalno politiko v vsem obdobju tranzicije. Pokojninska reforma se je začela z novim pokojninskim zakonom, ki je bil sprejet decembra 1999 in je začel veljati 1. 1. 2000. Izvajanje je postopno in vključuje zvišanje povprečne starosti za upokojitev ter novo metodo prilagajanja pokojnin. Razmere v podjetniškem sektorju bi lahko bile boljše. Padec tujih neposrednih naložb od leta 1998 do leta 2000 je jasen znak, da je potrebno izboljšati splošne pogoje za investitorje in podjetništvo. Prepočasno je bilo tudi preoblikovanje bančnega sektorja. V začetku leta 2000 je še vedno več kot 40 %

sredstev bančnega sektorja neposredno nadzorovala država (Regular Report from the Commission on Slovenia's Progress towards Accession, 2000, str. 20-27).

7. STRUKTURA PREJETE PODPORE PO SEKTORJIH IN DRŽAVAH

7.1 Struktura po sektorjih

Na podlagi podatkov v tabeli 4 lahko trdim, da se je struktura podpore po sektorjih z leti spreminjala. V obdobju 1990-1993 je bilo največ sredstev usmerjenih v razvoj zasebnega sektorja (le-ta so se znatno povečala v letu 1991, na 181 milijonov ECU, in še naraščala v naslednjih dveh letih na 192 oziroma 194,5 milijona ECU v letu 1993), potem v kmetijstvo, nujno pomoč in izobraževanje. V skladu z novo usmeritvijo programa so se povečevala sredstva za infrastrukturo (z 239,4 milijona ECU v prvem obdobju na 1818,6 milijona v letu 1997) in javno upravo, zmanjševala pa so se sredstva za kmetijstvo (s 383,5 milijona na 32 milijonov v letu 1997). Zaradi težav pri zbiranju podatkov za leti 1998 in 1999 lahko alokacijo Phare sredstev po sektorjih v obdobju 1990-1998 prikažem s tabelo (prilog 4, tabela 7). Iz nje je razvidno, da je bilo največ sredstev v obdobju 1990-1998 usmerjenih v infrastrukturo, razvoj zasebnega sektorja in izobraževanje. Največji delež izplačanih sredstev je bil v finančnem sektorju in sektorju nujne pomoči (več kot 90 %).

Tabela 4: Struktura prejete podpore po sektorjih od 1990-1997 (v mio ECU)

	1990-1993	1994	1995	1996	1997	Skupaj
Javna uprava in adm. reforme	131,6	85,9	30,9	158,8	198,9	606,1
Kmetijstvo	383,5	17	40,6	27,9	32	501
Civilna družba	14,5	15,4	10,5	23,7	20,7	84,8
Nujna pomoč	333,3	29,9	24,9	125	20	533
Izobraževanje	389,1	169,6	147,1	126,4	93,6	925,7
Okolje	287,9	77,5	82	55,5	76,4	579,3
Infrastruktura	239,4	326,4	457,3	424,4	371,2	1818,6
Zasebni sektor	740,9	153,3	226,7	186,2	158,6	1459,6
Socialni razvoj	173	41,5	49,3	17,7	88,3	369,8
Drugo	337,1	53,3	84	77,1	88,3	639,7

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 92-101.

7.2 Struktura po državah

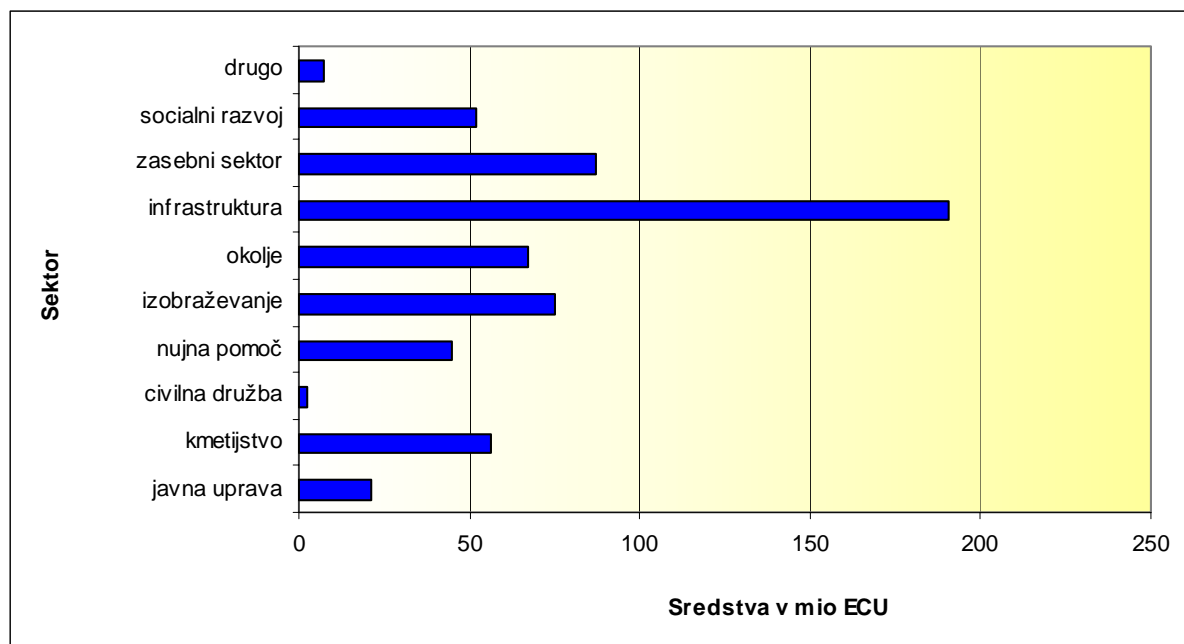
Pri prikazovanju prejetih sredstev po državah sem se naslanjala na podatke v letnem poročilu za program Phare za leto 1997 in na poročilo EK o napredku pri pridruževanju iz leta 2000. V prilogi 4, tabela 8 so prikazana sredstva Phare po državah za obdobje 1990-1998. Največ sredstev je v tem obdobju prejela Poljska (1.731,51 milijona EUR), takoj za njo pa Romunija in Madžarska. Poljski in Madžarski je bil program prvotno tudi namenjen, medtem ko je

Romunija na začetku prejela le nujno pomoč. Te tri države imajo tudi največji delež izplačanih sredstev (Poljska 72 %, Madžarska 66 % in Romunija 62 %). Slovenija je prejela 131,29 milijona EUR, od tega jih je bilo izplačanih 59 %.

7.2.1 Bolgarija

Bolgarija je članica Phare od leta 1990 in ji je bila do leta 1999 skupno dodeljena že ena milijarda EUR. V začetnem obdobju prisotnosti Phare so bila sredstva usmerjena v kmetijske reforme, nujno pomoč ter razvoj zasebnega sektorja. Dodatno so bila sredstva Phare 1994 usmerjena v podporo državnemu programu ekonomske stabilizacije, največji delež sredstev pa je bil usmerjen v infrastrukturo (razvoj avtoceste sever-jug E79, razvoj telekomunikacij, modernizacija pošte). V letu 1995 pa je Phare sredstva usmeril v kmetijstvo, izobraževanje, transport in približevanje zakonodaje EU (Kastelic, 1997, str. 22), leta 1997 pa v nujno pomoč, razvoj zasebnega sektorja in socialni razvoj, zaposlovanje in zdravstvo (Phare Annual Report, 1997, str. 86).

Slika 1: Sredstva, dodeljena Bolgariji v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 86.

V letu 2000 ji je bilo v okviru programa Phare dodeljenih 118 milijonov EUR. Podpora Phare je bila usmerjena na gospodarske reforme (6 milijonov EUR), sprejetje pravnega reda EU in krepitev pravnega okvira (15 milijonov EUR), ekonomsko in socialno kohezijo (15 milijonov EUR), krepitev zakonodaje in zaščito občutljivih skupin (22 milijonov EUR), javne finance in upravljanje s sredstvi EU (13 milijonov EUR), sodelovanje v programih EK (19 milijonov EUR). Dodatnih 28 milijonov EUR je bilo razporejenih za programe čezmejnega sodelovanja. Ti so v glavnem zajemali projekte s področja infrastrukture na meji z Grčijo in Romunijo. Kot dodatek k letno dodeljenim sredstvom je EK ponudila Bolgariji še dodatna sredstva v okviru dogovora o predčasem zaprtju prvih štirih enot nuklearne elektrarne Kozlodny. Pogodba

predvideva sredstva v višini 100 milijonov EUR v obdobju 2000-2002 in nadaljnjih 100 milijonov EUR v obdobju 2003-2007. Sredstva bodo namenjena prestrukturiranju in reformi energetskega sektorja.

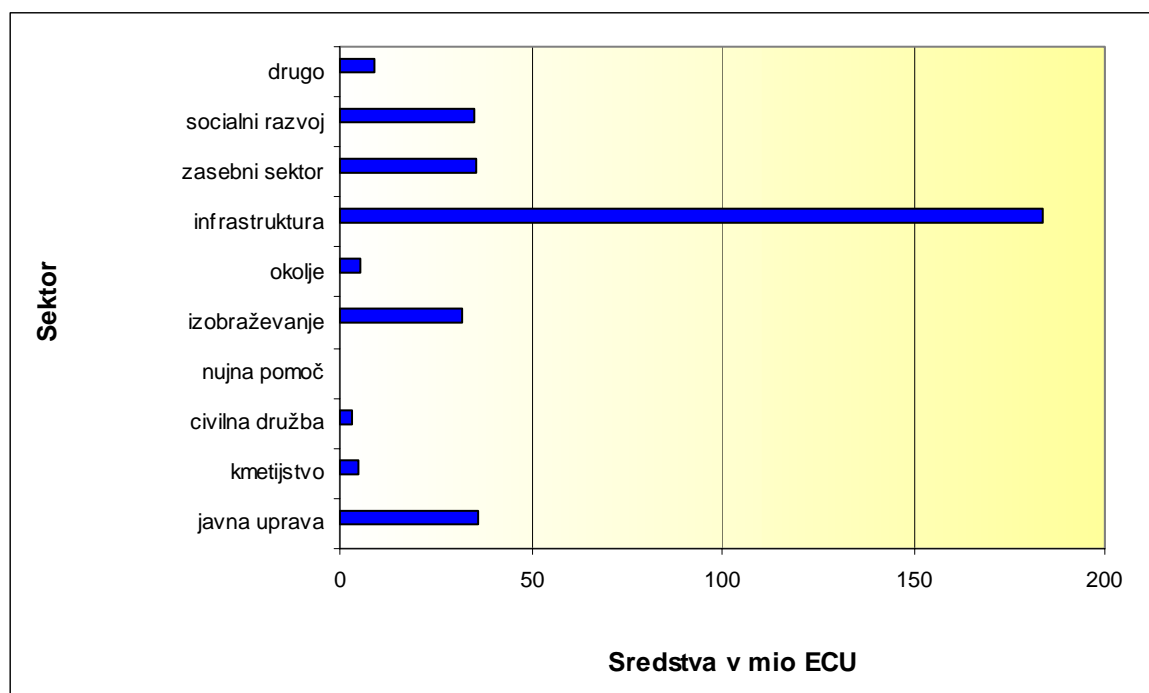
Splošen učinek programov Phare v Bolgariji je bil pozitiven. Primeri uspešno izpeljanih projektov so: program prilagoditve strukturnih reform (20 milijonov EUR; od leta 1997 je podpiral gospodarske reforme in razvoj zasebnega sektorja, pripomogel je pri zapiranju in likvidaciji državnih podjetij in bank), projekt »Lepa Bolgarija« (3 milijone EUR; pomagal je blažiti učinke revščine v številnih regijah s spodbujanjem zaposlovanja, izobraževanjem nezaposlenih in izboljšanjem mestne infrastrukture), projekt poklicnega izobraževanja in usposabljanja - VET (3 milijone EUR; pomagal je razviti nove učne načrte za izbrane poklice v poklicnih šolah in modele učnih načrtov za izobraževanje po srednji šoli).

Čeprav je izvajanje programa Phare v glavnem zadovoljivo, mora oblast izboljšati možnosti, da bo aktivno in strateško pomagala EK pri programiranju in razvijanju prioritet projektov. To zadeva predvsem področja znotraj ministrstev in donatorstvo ter sodelovanje z gospodarstvom in civilno družbo. Zmanjšati bo potrebno fluktuacijo kadrov in zagotoviti primerne vire za tehnične in finančne vidike izvajanja projektov (Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress towards Accession, 2000, str. 8-12).

7.2.2 Češka

Bivša Češkoslovaška je bila članica Phare od leta 1990. Do leta 1992, ko je razpadla na Češko in Slovaško, ji je bilo dodeljenih 233 milijonov ECU. Češka pa je članica Phare od leta 1993 in ji je bilo do leta 2000 dodeljenih 722,5 milijona EUR. Sprva so bila sredstva namenjena razvoju zasebnega sektorja (leta 1993 45 % sredstev). Že naslednje leto pa je največ sredstev bilo usmerjenih v infrastrukturni sektor, podporo pa so dobivali tudi novi sektorji, kot so reforma javne uprave, izobraževanje in socialno varstvo (Kastelic, 1997, str. 23). V letih 1995 in 1996 je ravno tako največ sredstev dobil sektor infrastrukture, sledili so mu sektorji izobraževanja, razvoja zasebnega sektorja, varstva okolja in reforme javne uprave. V letu 1997 so se povečala sredstva za sektor reforme javne uprave in socialnega varstva, nekaj sredstev pa je bilo namenjenih tudi sektorju civilne družbe in demokratizacije (Phare Annual Report, 1997, str. 86).

Slika 2: Sredstva, dodeljena Češki v obdobju 1993-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 86.

Program Phare 2000 je predvidel 59 milijonov EUR, ki so bili namenjeni izboljšanju pravnega okolja za podjetništvo (5,5 milijona EUR), krepitvi demokratičnega sistema (4,5 milijona EUR), izboljšanju sposobnosti uporabljanja pravil in predpisov notranjega trga (5,6 milijona EUR), pripravam za izvajanje skupne kmetijske politike (6,2 milijona EUR), pomembnim temam na področju pravosodja in notranjih zadev (12,6 milijona EUR), institucionalnim pripravam za izvajanje okoljskega pravnega reda EU (4,3 milijona EUR), razvijanju ekonomske in socialne kohezije (17,5 milijona EUR), zagotavljanju popolnega upoštevanja pravnega reda EU na področju zdravja in varnosti pri delu (1,3 milijona EUR), krepitvi institucionalnih in administrativnih zmogljivosti za upravljanje pravnega reda EU (1,5 milijona EUR) in sodelovanju v številnih komunitarnih programih (6,52 milijona EUR). Dodatnih 10 milijonov EUR je bilo dodeljenih za programe čezmejnega sodelovanja z Nemčijo, 5 milijonov EUR za sodelovanje s Poljsko in 4 milijone EUR za sodelovanje z Avstrijo. Phare na Češkem še vedno spodbuja vzdrževanje organizacij civilne družbe. V letu 2000 je bilo financiranih več kot 350 novih projektov. Glede gospodarskih meril je bila podpora Phare 2000 namenjena predvsem razvoju človeških virov, usposabljanju vodilnih delavcev v podjetjih, pospeševanju povezav med univerzitetnim raziskovanjem in tovarnami, ki se ukvarjajo z novimi tehnologijami. Ustanovljen je bil nov Sklad za regionalni razvoj, s pomočjo katerega je bilo v letu 2000 razvitih 7 industrijskih parkov. Vse to je del strategije, ki spodbuja neposredne tuje naložbe. Nacionalna agencija za pospeševanje naložb, CzeckInvest, je s pomočjo podpore Phare v teh letih privabila na Češko 3,5 milijarde EUR in pomagala ustvariti 33.000 novih delovnih mest. Sredstva Phare so bila prisotna tudi pri izboljševanju okolja skozi projekt, ki je bil usmerjen k uvajanju sistema okoljskega upravljanja in nadzora v čeških podjetjih. Maja 2000 je bil dokončan največji projekt, ki je bil financiran s sredstvi

Phare na Češkem in nasploh (34 milijonov EUR). Šlo je za modernizacijo panevropskega dela železniškega koridorja št. 4 od Berlina do Dunaja.

V letih 2000-2002 je Češki v okviru programa Sapard letno namenjenih 22,1 milijona EUR. Češki načrt za razvoj podeželja temelji na dveh prioritetah:

- izboljšanje proizvodnje in trženja v kmetijstvu in prehrabeni industriji (75 % sredstev EK) ter
- gospodarska razpršenost in izboljšanje podeželske infrastrukture (24 % sredstev EK).

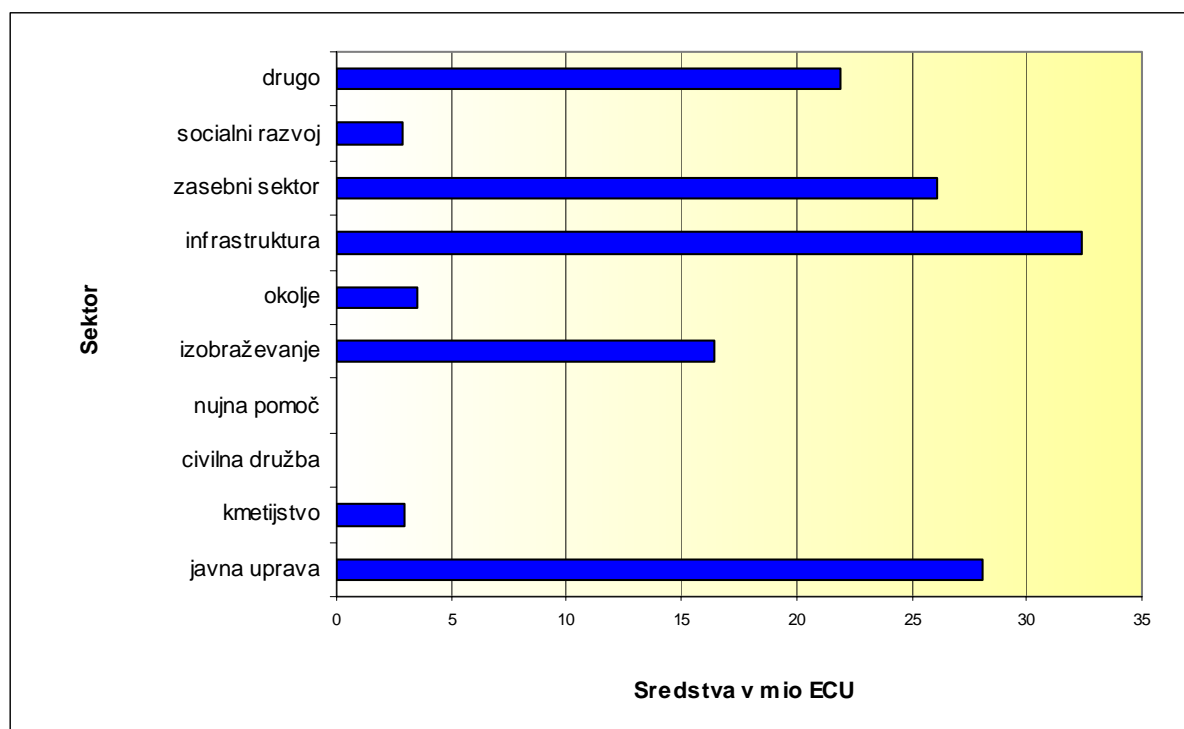
V letih 2000-2002 bo Češki v okviru programa ISPA letno namenjenih od 55 do 80 milijonov EUR oziroma od 5,5 % do 8 % sredstev iz proračuna ISPA na leto. Glavne prednosti v strategiji za sektor transporta so razvoj cestne mreže, razvoj železniške infrastrukture, razvoj vodnega transporta in letališč. Glavne prednosti v strategiji za okolje so pitne in odpadne vode, kakovost zraka, zaščita podnebja in upravljanje s smetmi.

V glavnem je izvajanje programa Phare zadovoljivo. Kljub temu da projekti pogosto zelo zamujajo in da je še veliko prostora za izboljšanje priprav in upravljanja, je bilo do sedaj 99 % od vseh projektov zaključenih pred potekom roka in izvedenih v okviru sprejemljivih standardov. Primanjkuje pa notranje komunikacije, tako znotraj ministrstev kot tudi med ministrstvi in ostalimi organizacijami. Upravljanje s sredstvi EK, s katerimi upravlja Nacionalni sklad, je slabo. Sklad je počasen pri sprejemanju prošelj in posredovanju odobrenih sredstev. CFPE bi morala biti bolj aktivna pri iskanju izboljšav za izvajanje (Regular Report from the Commission on Czech Republic's Progress towards Accession, 2000, str. 9-13).

7.2.3 *Estonija*

Estonija je članica Phare od leta 1992 in ji je bilo v obdobju do leta 1999 iz programa Phare dodeljenih 190 milijonov EUR. Do leta 1993 so bila sredstva usmerjena samo v izobraževanje in v tekoče potrebe. Vendar so se že naslednje leto sredstva usmerjala tudi v varstvo okolja, infrastrukturo in razvoj zasebnega sektorja. V letu 1995 so sredstva dodatno usmerili v zmanjševanje onesnaževanja, razvoj prometne infrastrukture in v reforme sistema pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja (Kastelic, 1997, str. 24). Leta 1996 je bil večji del podpore usmerjen v infrastrukturo in sektor reforme javne uprave, leta 1997 pa se je podpora zmanjšala za 57,5 milijona ECU (Phare Annual Report, 1997, str. 87).

Slika 3: Sredstva, dodeljena Estoniji v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 87.

Program Phare 2000 je Estoniji namenil 24 milijonov EUR za socialno integracijo in učenje estonščine za etnične manjšine (3,14 milijona EUR), za finančno upravljanje in nadzor (1 milijon EUR), tržni nadzor in sistem carinjenja (3,8 milijona EUR), zaposlovanje in socialne zadeve (1,8 milijona EUR), pravosodje in notranje zadeve (81,9 milijona EUR), sistem podpore kmetijstvu (1,98 milijona EUR), ekonomsko in socialno kohezijo (1,01 milijona EUR). Dodatni 3 milijoni EUR so bili dodeljeni v okviru programa čezmejnega sodelovanja za investicije v infrastrukturo, za izboljšanje kvalitete voda in za projekte majhnega obsega, ki spodbujajo sodelovanje med baltiškimi regijami. Phare je v preteklosti imel pomembno vlogo na številnih področjih, npr.:

- pri učenju estonščine za tujce, predvsem za rusko govorečo populacijo, ki ji je tako olajšal socialno in ekonomsko vključevanje,
- pri krepitvi pravnega sistema, projekt twinning je bil v pomoč pri strokovnem usposabljanju sodnikov, tožilcev in sodnih izvršiteljev,
- pri izboljšanju učinkovitosti mejnega nadzora,
- pri izboljšanju kvalitete voda in
- povečevanju evropskih povezav.

V letih 2000-2002 celotna finančna podpora Estoniji v okviru programa Sapard znaša letno 12 milijonov EUR. Načrt razvoja podeželja temelji na treh glavnih prioritetah: izboljševanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja in kmetijsko predelovalne industrije (60,1 % sredstev EK), obnova in razvoj podeželja (36,5 % sredstev EK) in učinkovito izvajanje programov (3,4 % sredstev EK). V letih 2000-2002 celotna finančna podpora v okviru programa ISPA znaša

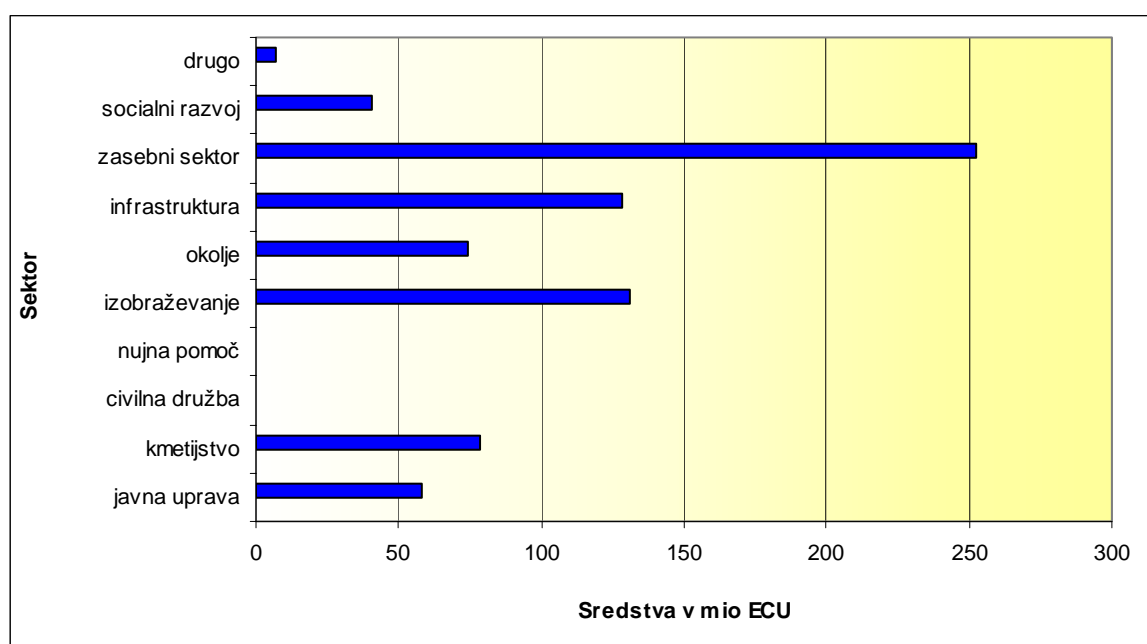
od 21 do 37 milijonov EUR letno. Prioritetni projekti, dogovorjeni z EK na področju transporta, vključujejo program rekonstrukcije ceste Talin-Pärnu-Ikla, obnovo ceste Talin-Narva in rekonstrukcijo železniške proge Tapa. Na področju okolja projekti zajemajo graditev zbiralnika odplak v Tartuju, tovarne v Narvi in Viljandi, ki se bodo ukvarjale z odpadnimi vodami, ter izgradnjo smetišča v Pärnu in Talinu.

Estonija izboljšuje programiranje in upravljanje s predpristopnimi instrumenti. Še vedno pa bo potrebno okrepiti zmogljivosti programiranja, da bi lahko dosegli učinkovito rabo Phare sredstev (Regular Report from the Commission on Estonia's Progress towards Accession, 2000, str. 8-11).

7.2.4 Madžarska

Madžarska je poleg Poljske prva država, ki ji je bila namenjena podpora Phare. V obdobju 1990-1999 ji je bilo v okviru programa Phare dodeljenih 1,03 milijarde EUR. Prvi dve leti so bila sredstva usmerjena v reforme kmetijstva, izobraževanja ter razvoj zasebnega sektorja, v letih 1992-1993 pa se je podpora razširila še na reforme državnih institucij ter na regionalne in socialne reforme. V letu 1994 je prvič prišlo tudi do večjih investicij v infrastrukturo (sofinanciranje obnove cestnih povezav E77 s Slovaško in M5 z Romunijo, obnovitev mejnih prehodov s Slovaško, Romunijo in Ukrajino), kar je bilo nujno zaradi povečanega obsega tranzitnega prometa, ki je bil preusmerjen z Balkana. V letu 1995 je prišlo tudi do prvega čezmejnega sodelovanja z Avstrijo (Kastelic, 1997, str. 25). V letih 1996 in 1997 pa je bila večina podpore usmerjene v zasebni sektor, infrastrukturo in javno upravo (Phare Annual Report, 1997, str. 87).

Slika 4: Sredstva, dodeljena Madžarski v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 87.

Program Phare 2000 je za Madžarsko predvidel 65 milijonov EUR in je osredotočen predvsem na politična merila, kmetijstvo, okolje, upravljanje meja, socialne zadeve, podporo institucionalnemu razvoju pravnega sektorja ter strukturno politiko in investicije v ekonomsko in socialno kohezijo. Dodatnih 19 milijonov EUR je bilo dodeljenih za programe čezmejnega sodelovanja z Avstrijo (10 milijonov EUR), z Romunijo (5 milijonov EUR), s Slovaško (2 milijona EUR) in s Slovenijo (2 milijona EUR). Dosežki programa Phare so vidni na različnih področjih:

- na področju mikro kreditov, kjer je program v zadnjih sedmih letih pomagal več kot 10.000 malim podjetjem; s tem je pripomogel tudi k razvoju zdravega podjetniškega okolja in ustvarjanju novih delovnih mest,
- na področju usposabljanja zaposlenih, saj se je 250-300 strokovnjakov s področja regionalnega razvoja usposabljal za projektni management s posebnim poudarkom na zahtevah EK.

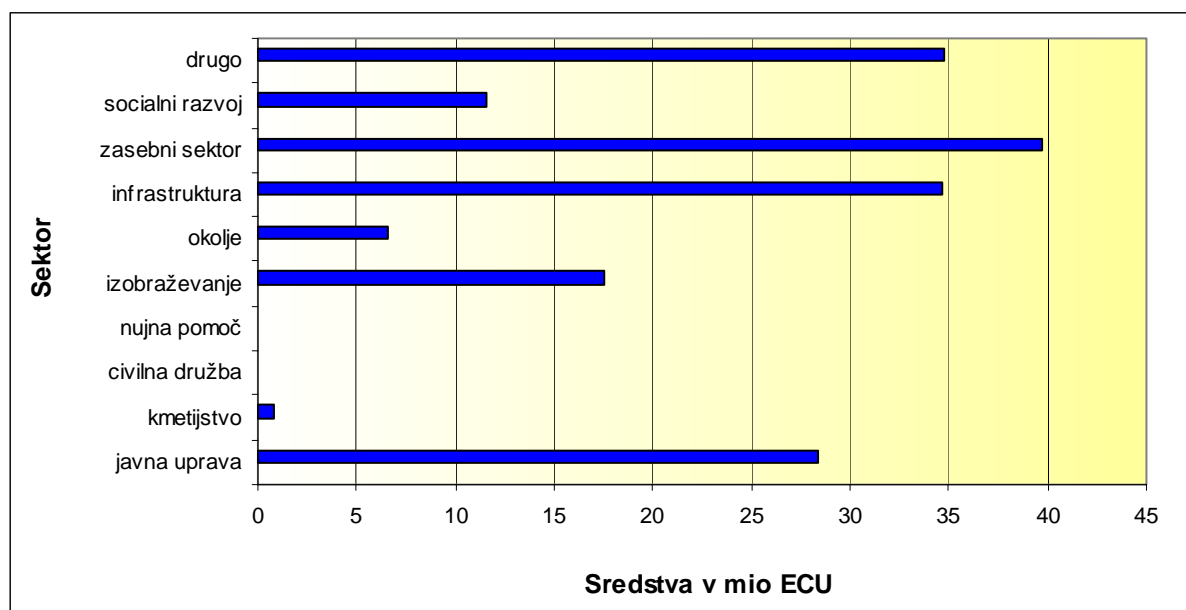
Program Sapard, iz katerega je Madžarski v obdobju 2000-2002 letno namenjenih 38,7 milijona EUR, je osredotočen na dve prioriteti: na izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja ter na večjo osredotočenost predelovalne industrije na okoljevarstvena vprašanja in povečanje sposobnosti prilagajanja podeželskih področij. Iz programa ISPA je Madžarski v obdobju 2000-2002 letno namenjenih 87,7 milijona EUR. Program naj bi sodeloval pri naložbah, ki bodo trajale več let. Dodatni cilj programa je tudi postaviti temelje za bodoče strukturne sklade. Na področju transporta bo šlo za projekte, povezane s cestami in železnicami, na področju okolja pa se bodo projekti osredotočili na odpadne vode in trde odpadke.

Splošen učinek programa Phare na Madžarskem je pozitiven. Prišlo je do razvoja sektorskih strategij in ključnih institucionalnih struktur. Dobro sodelovanje med oblastmi je omogočilo odpravo zaostankov iz prejšnjih let in program je sedaj usmerjen k doseganju čimvečjih učinkov (Regular Report from the Commission on Hungary's Progress towards Accession, 2000, str. 8-11).

7.2.5 Latvija

Latvija je članica Phare od leta 1992 in do leta 1999 ji je bilo dodeljenih 248,2 milijona EUR. Prvi dve leti so bila sredstva usmerjena le v izobraževanje in tekoče potrebe, šele v letih 1994 in 1995 se je pomoč razširila na varstvo okolja, finančni sektor, infrastrukturo in privatizacijo. Leta 1995 je Phare sodeloval pri pospeševanju privatizacije in pri reformi javne uprave, podprl pa je tudi razvoj energetike (Kastelic, 1997, str. 26). V letu 1996 je zelo podprl reformo javne uprave, pa tudi razvoj infrastrukture in zasebnega sektorja, v naslednjem letu pa so se sredstva, usmerjena v infrastrukturo, povečala za 11,3 milijona EUR (Phare Annual Report, 1997, str. 88).

Slika 5: Sredstva, dodeljena Latviji v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 88.

Program Phare 2000 je za Latvijo predvidel 24,75 milijona EUR ob upoštevanju določenih prioritet. Pospeševanju družbenega povezovanja v Latviji je bila namenjena 1,1 milijona EUR, projektu jamčenja za nacionalno kakovost 2 milijona EUR, kmetijstvu in ribištvu 2 milijona EUR, pravosodju in notranjim zadevam 4,2 milijona EUR, krepitvi institucionalnih in administrativnih zmogljivosti 5 milijonov EUR in ekonomski ter socialni koheziji 10,5 milijona EUR. Dodatna 2 milijona EUR sta bila dodeljena na podlagi programa čezmejnega sodelovanja baltiških držav. Phare je imel pomembno vlogo tudi na področju zagotavljanja tehnične pomoči davčnemu sektorju (1,8 milijona EUR). S pomočjo tega projekta je Latvija izpolnila nekatere evropske zahteve na področju obdavčenja (DDV, trošarine in davek na dohodek). Na področju pravnih ocen je bil Phare prisoten s projektom velikega obsega (ocenjevanje latvijske zakonodaje), ki je bil zaključen decembra 1999. Na področju socialnih povezovanj pa je Phare največ pripomogel pri programu učenja latvijskega jezika.

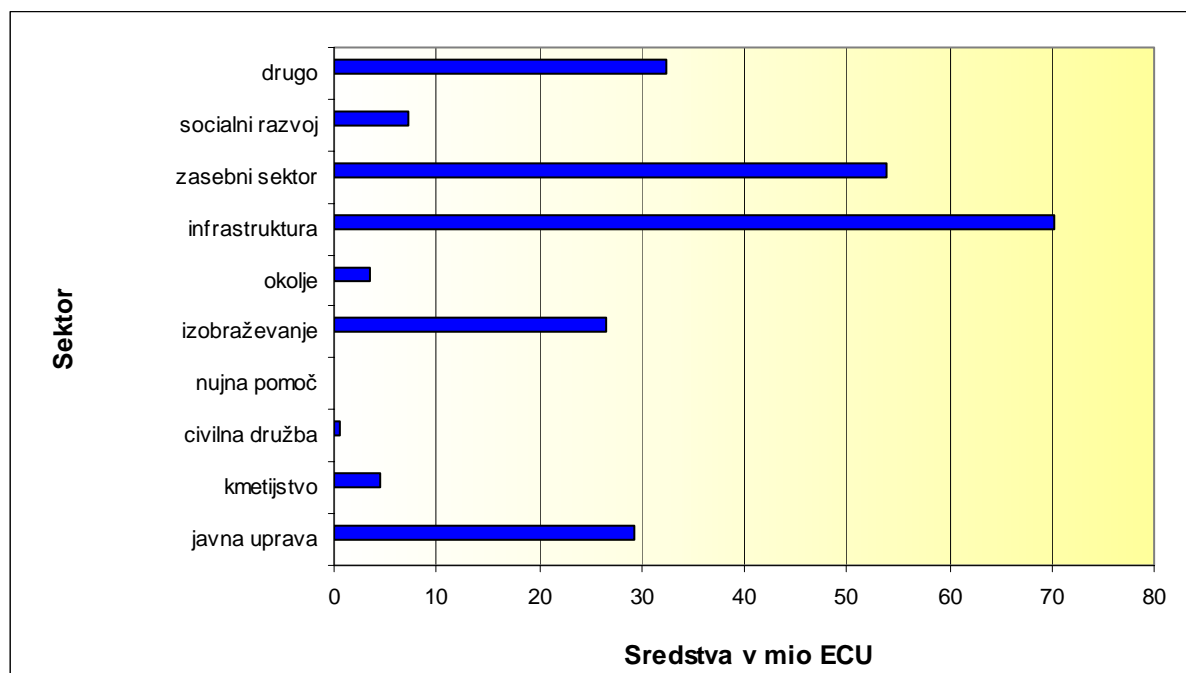
V obdobju 2000-2002 je Latviji iz programa Sapard letno namenjenih 22,2 milijona EUR. Načrt razvoja podeželja temelji na treh prioritetah: na razvoju stabilnega kmetijstva (54 % sredstev EK), integriranem podeželskem razvoju (36 % sredstev EK) in izboljšanju okolja (4 % sredstev EK). Iz programa ISPA pa je v istem obdobju letno namenjenih od 36,4 do 57,2 milijona EUR. EK in latvijska vlada sta skupaj naredili seznam prioritarnih projektov, ki se bodo financirali iz programa ISPA v obdobju 2000-2006. Na področju transporta bodo projekti pokrivali vsa štiri področja in bodo vključevali nadgradnjo cestnega koridorja I (proti Baltiku) in modernizacijo železniške proge vzhod-zahod. Na področju okolja pa se bodo projekti v glavnem posvečali razvoju vodovodnih storitev v velikih mestih in upravljanju s trdimi odpadki v posameznih regijah.

Na splošno je učinek programa Phare v Latviji pozitiven. Na nekaterih pomembnih področjih, kot so okolje, transport ter pravosodje in notranje zadeve, je prišlo do učinkovitega prenosa znanja, opreme in finančnih virov. S sredstvi programa Phare so povečali zmogljivosti nekaterih ustanov, Komiteja za evropske zadeve in zakonodajo in Ministrstva za finance ter se pripravili na sodelovanje v strukturnih skladih (Regular Report from the Commission on Latvia's Progress towards Accession, 2000, str. 8-11).

7.2.6 Litva

Litva je članica Phare od leta 1992 in je do leta 1999 prejela 328 milijonov EUR. Do leta 1994 je bila Phare podpora usmerjena predvsem v tekoče potrebe in razvoj zasebnega sektorja. Leta 1994 se je podpora Phare razširila še na finančni sektor, infrastrukturo, reformo javne uprave, privatizacijo in socialne reforme. V letu 1995 je Phare podprl ustanovitev Agencije za privatizacijo. Phare je usmeril sredstva v harmonizacijo zakonodaje na področju finančnih storitev, trgovinske in delovne zakonodaje (Kastelic, 1997, str. 27). V letu 1996 je podpora Phare pokrivala skoraj vse sektorje, razen nujne pomoči in socialnega razvoja. Leta 1997 je bilo največ podpore usmerjene v infrastrukturo in razvoj zasebnega sektorja (Phare Annual Report, 1997, str. 88).

Slika 6: Sredstva, dodeljena Litvi v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 88.

Program Phare 2000 ji je namenil 38,3 milijona EUR, in sicer za pospeševanje konkurenčnosti - uvajanje finančne discipline za podjetja (2 milijona EUR), krepitev institucionalnih in administrativnih zmogljivosti za sprejetje in uvajanje pravnega reda EU na notranjem trgu (10,05 milijona EUR), za področje kmetijstva (6,5 milijona EUR), za področje pomorske varnosti (1 milijon EUR) in za področje boja proti trgovini z mamili (1 milijon EUR), za priprave na sodelovanje v evropski strategiji zaposlovanja (2,15 milijona EUR), za

krepitev zmogljivosti na področju upravljanja proračuna, finančnega nadzora in statistike cen (1,5 milijona EUR) in za ekonomsko in socialno kohezijo, vključno z razvojem podjetništva in človeških virov (14 milijonov EUR). V okviru nacionalnega programa Phare je bil v letu 2000 dodeljen še dodatni milijon EUR za programe čezmejnega sodelovanja. Phare je imel pomembno vlogo pri nadgradnji centra za registracijo tujcev v Pabradeju (649.000 EUR). Tako so se izboljšale življenjske razmere za ilegalne prebežnike in iskalce azila. Phare je sodeloval tudi pri twinning projektu za delo mejne policije, katerega glavna cilja sta moderno in učinkovito načrtovanje in sistem zasledovanja evropskih in schengenskih zahtev mejne policije (250.000 EUR). Učinkovitost mejne policije se je zelo povečala. Podpora Phare pri nadgradnji laboratorija za nadzor hrane (2 milijona EUR) je veliko pripomogla h krepitvi analitičnih zmogljivosti državnega veterinarskega laboratorija.

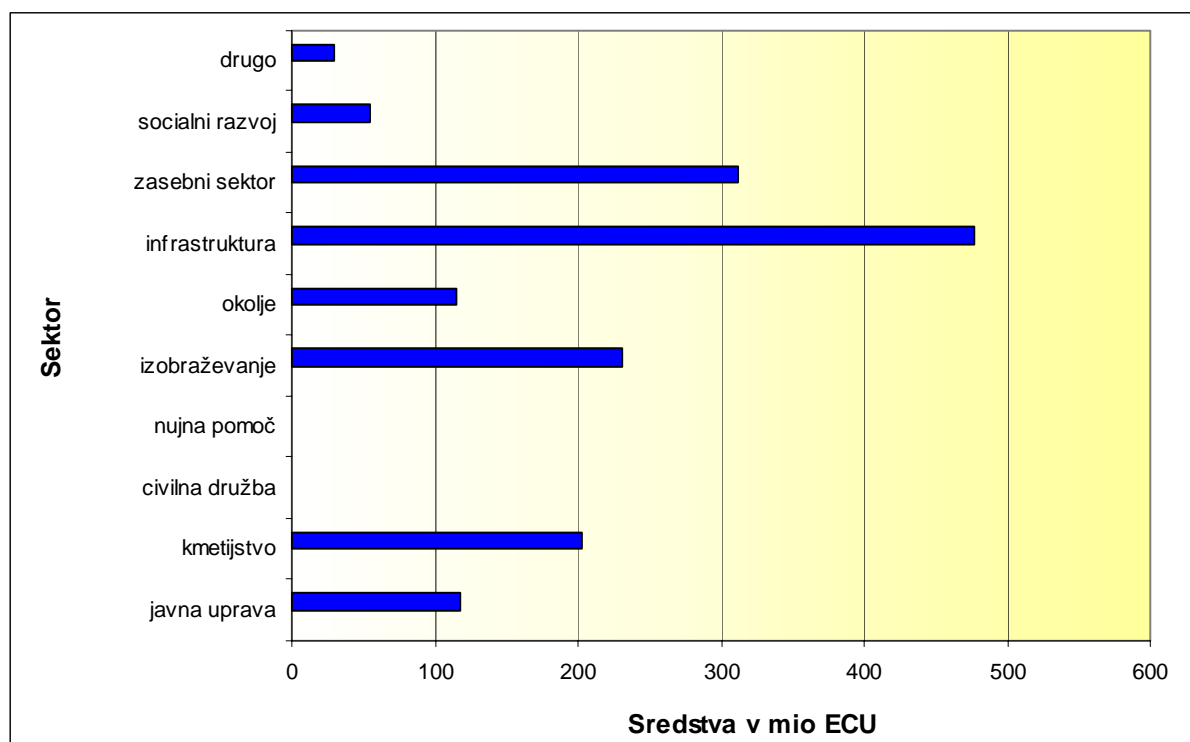
V obdobju 2000-2002 je iz programa Sapard Litvi letno namenjenih 90 milijonov EUR. Načrt razvoja podeželja je predvidel naslednje prioritete: investicije v delnice kmetijskih podjetij (47 % sredstev EK), izboljšanje proizvodnje in trženja kmetijskih in ribiških izdelkov (21 % sredstev EK), razvoj in razpršitev ekonomskih aktivnosti (8 % sredstev EK), izboljšanje podeželske infrastrukture (15 % sredstev EK), pogozditev kmetijskih površin in izboljšanje gozdne infrastrukture (4 % sredstev EK), okolju prijazne kmetijske metode (1 % sredstev EK), poklicno izobraževanje (2 % sredstev EK) in tehnična pomoč (2 % sredstev EK). Iz programa ISPA je Litvi v istem obdobju letno namenjenih od 120 do 180 milijonov EUR. Prednostna področja pri nacionalni strategiji za okolje so področja odpadnih voda, pitnih voda in upravljanja s smetmi. Pri transportu pa se je Litva osredotočila na ceste in železnice.

Učinki programa Phare so pozitivni. Podpora, ki je usmerjena v kmetijstvo in razvoj malih in srednje velikih podjetij, je uspela razviti sektorske strategije in vpeljati pomembne institucionalne in finančne mehanizme, ki služijo podjetjem v teh sektorjih. Izvajanje programa poteka tekoče, vendar pa so proračunske omejitve ovirale izpolnjevanje nekaterih pogojev, zlasti kar zadeva povečanje osebja in sofinanciranje projektov (Regular Report from the Commission on Lithuania's Progress towards Accession, 2000, str. 8-12).

7.2.7 Poljska

Poljska je bila skupaj z Madžarsko prva članica Phare in je do leta 1999 prejela že več kot 2 milijardi EUR. Začetna sredstva so bila pretežno usmerjena v prestrukturiranje kmetijstva, varstvo okolja in privatizacijo, od leta 1992 dalje pa se je pričel povečevati delež sredstev za reformo javne administracije, izobraževanje in infrastrukturo. Po letu 1994 je narasel delež sredstev za izobraževanje, finančni sektor in infrastrukturo, v ostalih sektorjih pa se je podpora zmanjševala. V letu 1995 je bilo 52 % proračunskih sredstev usmerjenih v infrastrukturo, delež pa se je v naslednjem letu še povečal na 58 % (Kastelic, 1997, str. 28). V letu 1997 so se zelo povečala sredstva za sektor javne uprave, medtem ko so se sredstva za ostale sektorje zmanjšala (Phare Annual Report, 1997, str. 89).

Slika 7: Sredstva, dodeljena Poljski v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 89.

Phare je imel še posebej pomembno vlogo na področju transporta - gradnja in obnova nekaterih odsekov avtoceste A4 (105 milijonov EUR Phare in 375 milijonov EUR Evropska investicijska banka), privatizacije (20 milijonov EUR), regionalnega razvoja -razvoj malih in srednje velikih podjetij (50 milijonov EUR), obnove škode, nastale ob poplavih leta 1997 - projekti za izboljšanje javne infrastrukture (65 milijonov EUR) in podpore institucionalnemu razvoju na področju veterinarske administracije, regionalne politike in pravnega sektorja (10 milijonov EUR). Program Phare 2000 je Poljski namenil 428 milijonov EUR za krepitev institucionalnih in administrativnih zmogljivosti na področju finančnega nadzora, javnih financ, centralne banke, zemljiškega registra in davkov (65 milijonov EUR), notranjega trga (21 milijonov EUR), krepitev sodelovanja na področju pravosodja in notranjih zadev (89 milijonov EUR), podporo institucionalnemu razvoju v kmetijstvu (42 milijonov EUR) in na področju okolja (7 milijonov EUR), ekonomsko in socialno kohezijo (130 milijonov EUR) ter za sodelovanje v komunitarnih programih (31 milijonov EUR) in v programu ACCESS (program, ki spodbuja razvoj nevladnih organizacij; 6 milijonov EUR). Dodatnih 55 milijonov EUR je bilo Poljski dodeljenih za programe čezmejnega sodelovanja z Nemčijo, s Češko in Slovaško in za posebne akcije v okviru baltičskih držav.

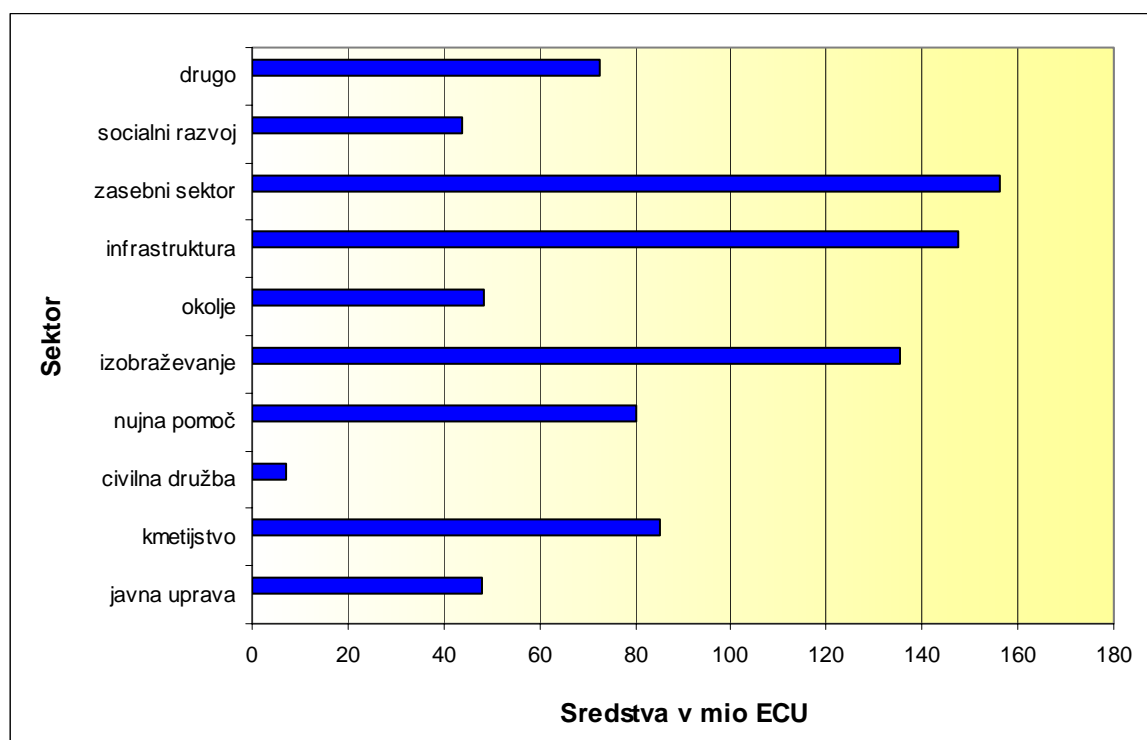
V obdobju 2000-2002 je Poljski v okviru programa Sapard letno namenjenih 168 milijonov EUR. Načrt razvoja podeželja temelji na dveh poglavitnih točkah: na izboljšanju tržne učinkovitosti v kmetijsko-prehrabnem sektorju ter na izboljšanju razmer za gospodarske aktivnosti in kreiranje delovnih mest. Iz programa ISPA pa ji je v obdobju 2000-2002 letno

namenjenih od 312 do 385 milijonov EUR. Načrti za področje transporta in okolja so narejeni za obdobje 2000-2006. Pri transportu so kot prednostne naloge navedene gradnja in obnova avtocest, cest in železnic v transevropski mreži. Na področju okolja pa gre za projekte, ki zadevajo pitno vodo, odpadne vode ter sistem odpadkov za velika mesta (Regular Report from the Commission on Poland's Progress towards Accession, 2000, str. 9-12).

7.2.8 Romunija

Romunija je članica Phare od leta 1990 in je do leta 1999 prejela 1,2 milijarde EUR podpore. V letu 1990 je Romunija prejela le nujno pomoč, do leta 1992 so se sredstva usmerila v prestrukturiranje kmetijstva, izobraževanje in zdravstvo, v letu 1993 pa se je podpora razširila še na reforme javnih institucij, infrastrukturo in privatizacijo. Leta 1994 je Phare sofinanciral velike infrastrukturne projekte skupaj z Evropsko banko za obnovo in razvoj (EBRD) in EIB, podprl razvoj zasebnega sektorja ter izobraževanje in zdravstvene reforme (Kastelic, 1997, str. 29). V letu 1995 je bila podpora usmerjena predvsem na sektorja infrastrukture in izobraževanja, ravno tako tudi v naslednjem letu. Leta 1997 je bila podpora namenjena reformi javne uprave, varstvu okolja in razvoju zasebnega sektorja (Phare Annual Report, 1997, str. 89).

Slika 8: Sredstva, dodeljena Romuniji v obdobju 1990-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 89.

Phare je veliko prispeval k izboljššanemu prestrukturiranju industrije. V petih conah, kjer je bila velika nezaposlenost zaradi zapiranja državnih podjetij, s programom RICOP nudi podporo na trgu delovne sile in pri ustvarjanju novih delovnih mest. Program RICOP ima skupni proračun v višini 100 milijonov EUR in je usklajen s programi Svetovne banke in

Mednarodnega denarnega sklada. V programu Phare 2000 je Romuniji namenjenih 250 milijonov EUR: za krepitev demokracije in zakonodaje (13 milijonov EUR), za krepitev sposobnosti notranjega trga, da bo prenesel konkurenčne pritiske (41 milijonov EUR), za izpolnjevanje obveznosti, ki jih zahteva pravni red EU (73 milijonov EUR) in ekonomsko in socialno kohezijo (88 milijonov EUR). Za programe čezmejnega sodelovanja je bilo dodeljenih 13 milijonov EUR, in sicer za sodelovanje z Bolgarijo 8 milijonov EUR, za sodelovanje z Madžarsko pa 5 milijonov EUR.

V obdobju 2000-2006 je povprečni letni doprinos EK Romuniji v okviru sredstev Sapard 153 milijonov EUR. V osnutku za nacionalni načrt razvoja podeželja so podane štiri glavne prioritete. Te so izboljšanje konkurenčnosti prehrabene proizvodnje, podeželska infrastruktura, razvoj in razpršenost podeželskega gospodarstva ter razvoj človeških virov. Povedati moramo, da Romunija v primerjavi z ostalimi državami kandidatki zaostaja v pripravah za financiranje iz programa Sapard. V obdobju 2000-2006 je Romuniji iz programa ISPA letno dodeljenih od 208 do 270 milijonov EUR. Sredstva so enakomerno razdeljena med področji transporta in okolja. V splošni strategiji programa ISPA za področje okolja je zapisano, da bo program osredotočen na velike naložbe. EK je že odobrila dva projekta. To sta program upravljanja z odpadki Piatra Neamt in program tovarne za ravnanje z odpadnimi vodami v Konstanci. Na področju transporta se bo program osredotočil na projekte v sklopu transevropske mreže (TEN). Za leto 2000 so bili odobreni trije projekti: širitev ceste Bukarešta-Giurgiu, izgradnja avtoceste Bukarešta-Cernavoda in dograditev železniške proge Bukarešta-Konstanca.

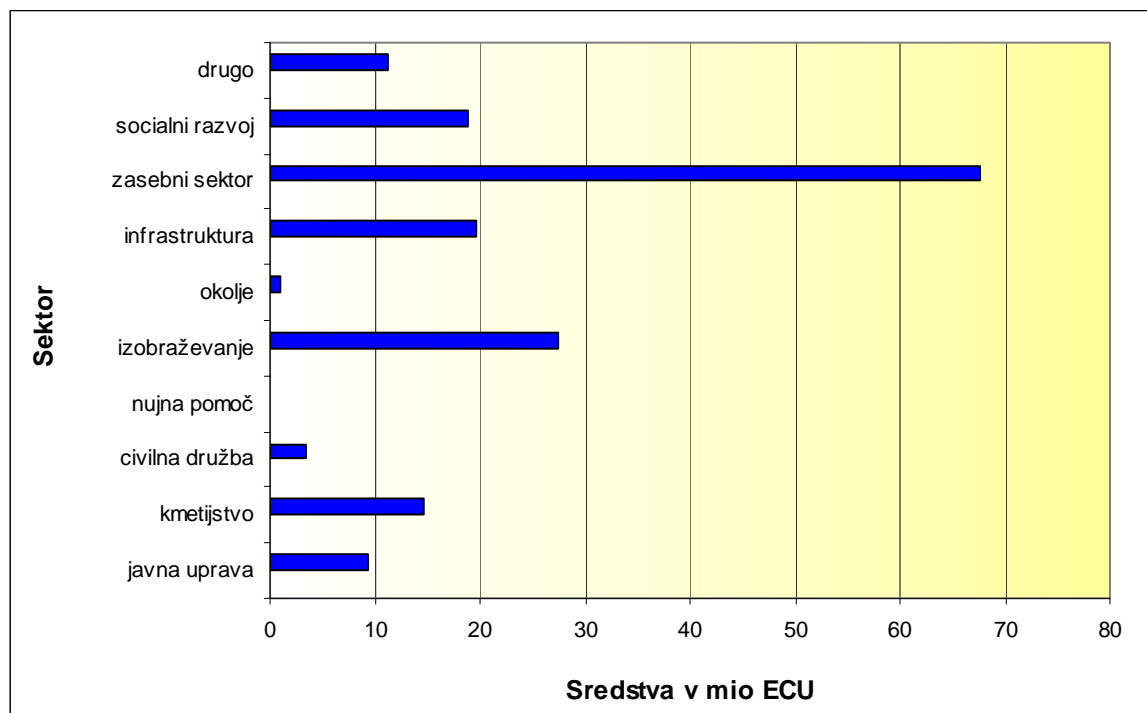
Splošen učinek programa Phare glede uvajanja ciljev pri proračunskem planiranju in oblikovanju programov javne porabe ter meril, ki so povezana s pridružitvijo EU, je pozitiven. Ta vidik je bil okrepljen z zahtevami po sofinanciranju programa Phare z državnimi javnimi skladi. Proces dekoncentracije, s katerim je delegacija EK prevzela vse pristojnosti za nadzor nad izvajanjem programa, je omogočil večjo učinkovitost in fleksibilnost pri obdelavi projektov. Rezultat tega je skoraj dvakrat višje število sklenjenih pogodb v letu 1999 (161 milijonov EUR) kot v letu 1998 (86 milijonov EUR). Zavedati pa se je potrebno, da obstajajo ključna področja, pomembna za pridružitve k EU, na katerih predstavljajo splošne zmogljivosti, pristojnosti in motivacija javne uprave določeno omejitev za popolno in učinkovito porabo Phare sredstev (Regular Report from the Commission on Romania's Progress towards Accession, 2000, str. 8-12).

7.2.9 Slovaška

Slovaška je članica Phare od leta 1993, do takrat pa je podporo prejela v okviru Češkoslovaške. Od leta 1993 do 1999 ji je bilo iz programa Phare dodeljenih več kot 370 milijonov EUR. Leta 1993 so bila sredstva usmerjena v kmetijske reforme, izobraževanje, infrastrukturo, razvoj zasebnega sektorja in socialni razvoj. V letu 1994 je Phare sofinanciral zaključno fazo privatizacije ter ustanovitev postprivatizacijskega sklada. Leta 1995 se je podpora razširila tudi na ostale sektorje in tako je Phare nadaljeval s podporo v

postprivatizacijskem skladu, posojilnem skladu za podjetja, prenosom znanja v bančni sektor, financiranjem reform zdravstva, standardizacijo carinskih postopkov ter čezmejnim sodelovanjem z Avstrijo (Kastelic, 1997, str. 30). Leta 1996 je bila podpora Phare usmerjena samo na izobraževanje, v letu 1997 pa se je spet razširila tudi na druge sektorje, predvsem na razvoj zasebnega sektorja (Phare Annual Report, 1997, str. 90).

Slika 9: Sredstva, dodeljena Slovaški v obdobju 1993-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 90.

Podpora Phare je bila koristna pri prilagajanju na tržno gospodarstvo in demokracijo ter na druge zahteve glede članstva v EU. Tako je Phare sodeloval pri razvoju malih in srednje velikih podjetij (razvoj sektorskih strategij in vpeljevanje ključnih institucionalnih in finančnih mehanizmov), razvoju mestne družbe (financiranje nevladnih organizacij na področju demokracije, manjšin, človekovih pravic, socialnih služb in okolja), privatizaciji bank (zagotovitev finančnih in pravnih nasvetov), programu razvoja izvoza (podpora prenosa trženjskih znanj), načrtu okoljskih subvencij (zagotovitev podpore velikim investicijskim projektom v privatnem in javnem sektorju) in izgradnji 6,5 kilometrskega odseka avtoceste D61 mimo Bratislave s sofinanciranjem EIB.

Program Phare 2000 je Slovaški namenil 28 milijonov EUR za naslednje dejavnosti: izboljšanje položaja Romov; prestrukturiranje podjetij s spodbujanjem konkurenčnosti; izvajanje zakonov s področja tehničnih zahtev proizvodov; kmetijstvo, zaposlovanje in socialne zadeve; udejanjanje direktive o okoljskih učinkih in krepitvi okoljskih inšpekcij; boj proti korupciji in drogam; priprave na izvajanje programov regionalnega razvoja in iniciativ Evropske skupnosti; krepitev administrativnih zmogljivosti (statističnih zmogljivosti).

V obdobju 2000-2002 znaša letna podpora Slovaški v okviru programa Sapard 18,3 milijona EUR. Načrt podeželja temelji na treh prioritetah: na izboljšanju sektorja kmetijske proizvodnje vključno s prehrabeno industrijo, na podpori razvoju podeželja in na razvoju človeških virov. V istem obdobju je v okviru programa ISPA Slovaški namenjenih od 36,4 do 57,2 milijona EUR. To je od 3,5 % do 5,5 % celotnih sredstev letno namenjenih za program ISPA. Eden izmed projektov, ki je financiran iz teh sredstev, je modernizacija železniške proge Bratislava-Trnava (38,5 milijona EUR).

Podpora Phare je bila koristna pri prilagajanju tržnemu gospodarstvu, demokraciji in drugim zahtevam, ki izhajajo iz članstva v EU. Kar zadeva upravljanje programa Phare so kljub napredku, ki je bil storjen v nekaj preteklih letih, potrebne nadaljnje izboljšave pri programiranju, koordinaciji in upravljanju s programi. Le tako bo mogoče v prihodnje izkoristiti vse možnosti, ki jih program nudi. To se nanaša tako na oddelek za tujo pomoč pri vladi kot tudi na posamezna ministrstva (Regular Report from the Commission on Slovakia's Progress towards Accession, 2000, str. 8-11).

8. VLOGA PROGRAMA PHARE V SLOVENIJI

Leta 1992 je Slovenija postala prejemnica pomoči Phare na podlagi podpisa okvirnega sporazuma o finančnem, tehničnem in drugem sodelovanju med Vlado Republike Slovenije in EK. Z ratifikacijo tega sporazuma sta nam omogočena izvajanje javnih naročil po pravilih Phare in implementacija projektov.

Nacionalni koordinator pomoči za Slovenijo je minister za evropske zadeve, Sektor za tujo pomoč, Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve pa v njegovem imenu izvaja nacionalno koordinacijo. Nacionalni koordinator je odgovoren za zagotavljanje povezave med splošnim pristopnim procesom in uporabo finančne pomoči EU, vključno s programom Phare. Na Ministrstvu za finance je bil ustanovljen osrednji finančni organ, nacionalni sklad, preko katerega finančna sredstva EU prihajajo v Slovenijo, ta sklad pa tudi upravlja z njimi. Za sklad je odgovoren nacionalni odredbodajalec. To je državni sekretar za proračun, imenovala ga je Vlada Republike Slovenije. Upravljanje s celotnimi sredstvi programa Phare, programov ISPA ter Sapard poteka centralizirano preko Centralne finančne in pogodbene enote. Trenutno je to edino telo, ki ima vlogo nosilca izvajanja (Benko, 1999, str. 71).

8.1 ISPA v Sloveniji

Slovenija bo po dosedanjih alokacijah sredstev dobila od 1 % do 2 % celotne vrednosti, kar predstavlja od 10,4 milijona do 20,8 milijona EUR. Glede na zahtevo, da mora biti projekt pripravljen za izvajanje, ima Slovenija možnosti za pridobitev več sredstev, kot je načrtovano. Če ostalim državam kandidatkam ne uspe pripraviti dovolj ustrezno dokumentiranih projektov za sredstva, ki so jim namenjena, potem lahko upamo, da bomo dobili kaj več sredstev.

8.2 SAPARD v Sloveniji

Slovensko kmetijstvo in podeželje bosta s strani EU in programa Sapard deležna le minimalnih finančnih sredstev. Sloveniji je na podlagi meril za alokacijo sredstev namenjenih 6,3 milijona EUR, kar je 1 % razpoložljivih sredstev. Za pridobitev predpristopne pomoči Sapard je potrebno izpolniti dva pogoja:

1. narediti je potrebno sedemletni načrt razvoja podeželja za obdobje 2000-2006,
2. vzpostaviti Agencijo Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.

15. 11. 2001 je evropski komisar za kmetijstvo podpisal dokument o akreditaciji Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja. Sedaj Slovenija lahko črpa sredstva iz programa Sapard. Za leto 2002 je namenjenih 1,8 milijarde tolarjev iz sklada in 928 milijonov tolarjev iz proračuna Slovenije. Sredstva se razdeljujejo po sistemu »Kdor prej pride, prej dobi« (Šoštarčič, 2001).

Država kandidatka lahko izbira pri vključitvi v svoj program za uporabo podpore med 15 različnimi ukrepi. Slovenija je glede na specifične razmere v kmetijstvu, na podeželju in v živilsko-predelovalni industriji določila tri prednostne naloge:

1. izboljšanje konkurenčnosti kmetij,
2. izboljšanje konkurenčnosti predelave agroživilskih proizvodov in trženja,
3. podpora ukrepom za celostni razvoj podeželja.

8.3 Struktura prejete podpore v Sloveniji

Slovenija je od leta 1992, ko je postala članica Phare, pa do leta 1999 prejela 195 milijonov EUR.

Tabela 5: Finančna sredstva Phare, dodeljena Sloveniji v obdobju 1992-1999 (v mio EUR)

Leto	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Skupaj
Sredstva	9	11	24	25	22	25	16	63	195

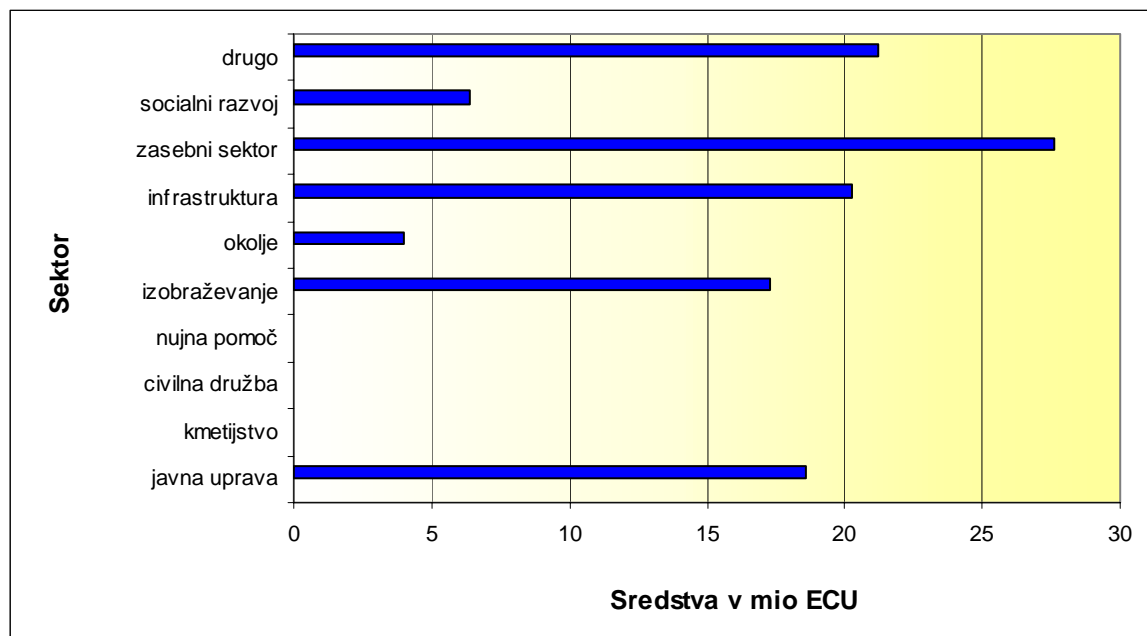
Vir: Country Assessment Review, 2001, str. 140.

Če pogledamo sektorsko razdelitev sredstev Phare za Slovenijo od 1992 do 1999, vidimo, da je tako kot pri večini držav na začetku največ podpore bilo usmerjene v razvoj zasebnega sektorja, javnih financ in bančništva ter v raziskave in razvoj. Po letu 1996 pa so se trendi spremenili. Od takrat naprej je bilo več sredstev usmerjenih v sektor okolja, evropske integracije (nova usmeritev programa Phare), transport in telekomunikacije ter pravo in notranje zadeve (glej prilogo 5, tabela 9).

Najprej je bila podpora usmerjena v privatizacijo državnih podjetij, izobraževanje, reformo javnih ustanov in izgradnjo temeljev za nov bančno-finančni sektor. V letu 1995 se je podpora razširila tudi na področje infrastrukture in socialnega varstva ter zaposlovanja. V letu 1996 je

bilo največ podpore usmerjene v reformo javne uprave, ravno tako tudi leto kasneje. Leta 1997 je bila podpora namenjena še izobraževanju in sektorju socialnega varstva (Phare Annual Report, 1997, str. 90).

Slika 10: Sredstva, dodeljena Sloveniji v obdobju 1992-1997 (v mio ECU) po sektorjih

Vir: Phare Annual Report, 1997, str. 90.

Za leto 2000 je bilo Sloveniji proračunsko dodeljenih 25 milijonov EUR, od tega 19 milijonov za nacionalni program. Prednostna področja v programu so: krepitev administrativnih in institucionalnih zmogljivosti na področju liberalizacije in ureditve trga energije (0,5 milijona EUR), priprava trga delovne sile in povezanost statistike na področju kmetijstva in strukture zaslužkov (1,1 milijona EUR), podpora gospodarskim in socialnim kohezijam na področju naložb za mala in srednje velika podjetja ter podpora ustvarjanju novih delovnih mest v Pomurju, Zasavju in Savinjski dolini (5 milijonov EUR), večja varnost na bodočih zunanjih mejah in problemi z mamili (6,1 milijona EUR) ter za sodelovanje v številnih programih Skupnosti (3,3 milijona EUR) (Regular Report from the Commission, 2000, str. 8). Za program čezmejnega sodelovanja z Avstrijo za leti 2000 in 2001 je namenjenih 5 milijonov EUR, ravno tako 5 milijonov EUR za sodelovanje z Italijo. Za čezmejno sodelovanje z Madžarsko za leto 2000 pa sta bila namenjena 2 milijona EUR (Regular Report from the Commission, 2000, str. 9).

Še posebej pomembno vlogo je Phare imel v energetskega sektorju (sofinanciranje Sklada za varčevanje z energijo), trgovinskem sektorju (krepitev Agencije za trgovino in pospeševanje naložb) in socialnem sektorju (pomoč pri pripravah na sodelovanje v socialnem skladu in pri bolj aktivni politiki zaposlovanja) (Regular Report from the Commission on Slovenia's Progress towards Accession, 2000, str. 8-12).

8.4 Projekti Phare v Sloveniji

V kakšni meri so projekti Phare, ki so se izvajali v Sloveniji, dosegali zastavljene cilje, sem ponazorila v tabeli 6 z ocenami od zelo zadovoljivo do zelo nezadovoljivo.

Tabela 6: Ocena doseganja programskih ciljev za projekte v Sloveniji po letih in sektorjih

	1997	1998	1999	2000	2001
Kmetijstvo		Z		N	
Čezmejno sodelovanje			Z, N		Z
Izobraževanje	Z		N		
Energetika		N		ZZ	
Okolje				N	
Evropske integracije	Z			Z, Z	Z, Z
Pravo in notranje zadeve					Z
Javne finance in bančništvo		Z		Z	
Reforma javne uprave			Z		
Razvoj zasebnega sektorja		Z		Z	
Razvoj malih in srednje velikih podjetij				N	
Socialni sektor		N	Z		
Statistika				Z	
Transport in telekomunikacije		Z		N	

Lestvica ocen: ZZ – zelo zadovoljivo (projekt naj bi/je dosegel vse glavne cilje)

Z – zadovoljivo (projekt naj bi/je dosegel večino glavnih ciljev)

N – nezadovoljivo (projekt naj ne bi/ne bo dosegel večine glavnih ciljev)

ZN – zelo nezadovoljivo (projekt ne bo dosegel nobenega glavnega cilja ali koristnih rezultatov)

Vir: Country Assessment Review, 2001, str. 141.

8.4.1 Program čezmejnega sodelovanja

Sklad za male projekte je učinkovit način za usmerjanje sredstev Phare, ki spodbujajo čezmejno sodelovanje. Sklad nudi finančno podporo povezovanju ljudi na lokalni ravni in izvedbi razvojnih, ne pa infrastrukturnih dejavnosti manjšega obsega. Dejavnosti, ki so primerne za sofinanciranje, so kulturne izmenjave, lokalna demokracija, človeški viri, prostorsko planiranje in varstvo okolja ter gospodarski razvoj in turizem (Zbornik sofinanciranih projektov, 2000, str. 4).

V okviru programa Phare čezmejnega sodelovanja Slovenije in Italije 1997 je bilo sofinanciranih več projektov (seznam projektov v prilogi 5, tabela 10). Za projekt »Jame v porečju reke Reke-Timavo« so bila odobrena sredstva v višini 10.000 EUR. Namen projekta je bilo raziskovanje, odvzem vzorcev in analiza vode iz jam, ugotavljanje nahajališč in proučevanje jamske favne. Največji in najbolj odmeven dosežek projekta je bilo odkritje Gustinčičeve jame, ki je po velikosti in pestrosti kapniških oblik izjemen objekt naravne dediščine. Projekt »Raziskava morskih sesalcev v Tržaškem zalivu«, katerega namen je bil

raziskati vpliv hrupa na migracije edine še prisotne vrste morskih sesalcev, je prejel 10.000 EUR. S temi sredstvi je Društvo jadranski projekt kupilo opremo za akustične raziskave in se povežalo z raziskovalci iz Trsta. Raziskave so pokazale neposredno povezavo med hrupom in izgubo senzibilnosti sesalcev, opozorili pa so tudi na nerazumno ravnanje z naravnimi bogastvi, prevelikim izlovom in onesnaževanjem morja (Zbornik sofinanciranih projektov, 2000, str. 40).

V okviru programa Phare čezmejnega sodelovanja Slovenije, Avstrije in Madžarske 1996 je bilo sofinanciranih 16 projektov, katerih skupna vrednost je bila 260.110 EUR (seznam projektov v prilogi 5, tabela 11). Delež sredstev Phare v projektu Digitalni mostovi Hitri »PACKET-RADIO« je bil 18.655 EUR. Cilj projekta je praktična vzpostavitev hitrih digitalnih povezav med Slovenijo in Madžarsko ter posredno z Avstrijo. Učinki projekta so večji od pričakovanih, predvsem zaradi prehoda s počasnega evropskega FLEX-NET sistema na sodoben in hiter slovenski sistem PACKET-RADIO. Drugi projekt, ki je bil deležen 23.000 EUR evropske podpore, se imenuje »Življenje ob Muri v TRI-D regiji«. Namen je zasnova vsebine nastajajočega krajinskega parka Mura in oblikovanje turističnih proizvodov za območje »obmurskih občin« (Sklad za male projekte, 2000, str. 30). Projekt je pripomogel k boljši usposobljenosti kmečkega prebivalstva za izvajanje turistične dejavnosti, ohranjanju naravne in kulturne dediščine in vpletanju tradicionalne kulinarike v gostinsko ponudbo.

8.4.2 Programi izobraževanja

Evropska unija načrtno razvija omogočanje primerljivosti izobraževalnih sistemov držav članic in kandidatk, spodbuja učenje jezikov držav članic EU, izmenjavo študentov in učiteljev (Moussis, 1999, str. 541). Sodelovanje poteka predvsem preko programov Skupnosti. Slovenija sodeluje v treh programih, ki so Socrates – program za izobraževanje, Leonardo da Vinci – poklicno usposabljanje, Mladina – program za mlade. Trenutno je v teku program Leonardo da Vinci II (2000-2007). Cilji tega programa so izboljšanje kompetenc na vseh stopnjah osnovnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja, izboljšanje kvalitete in dostopa do poklicnega izobraževanja in večji prispevek poklicnega usposabljanja k inovativnosti.

Za program Mladina skrbi Urad za mladino – Zavod Movit. V letu 2000 je bilo sprejetih 58 projektov, katerim je bilo skupaj dodeljenih 236.514 EUR. Koliko sredstev je bilo dodeljenih posamezni akciji in kakšna je bila izkoriščenost teh sredstev, je razvidno iz tabele 12 v prilogi 5. Projekti so se odvijali na področju mladinskih izmenjav, evropske prostovoljne službe, mladinskih pobud in podpornih aktivnosti. Največja izkoriščenost sredstev je bila v akciji mladinske pobude (90%) (<http://www.movit.si/mladina/rezultati.htm>).

Jeseni 1995 se je začel program reforme poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Program je razvijal 4 področja poklicnega izobraževanja:

1. neuniverzitetne višje strokovne šole,
2. poklicne tečaje za gimnazijce,
3. programe za pripravo mojstrov, delovodij,

4. programe srednje poklicne šole (dualni sistem – izobraževanje v šoli in na delovnem mestu).

Nosilci razvoja so bile pilotske šole, koordinacijo pa je vodil Center RS za poklicno izobraževanje. Program se je končal konec leta 1997 (Ob koncu programa Phare, 1998, str. 4).

9. SKLEP

V diplomskem delu sem predstavila program Phare in instrumenta strukturne politike ISPA (za področje transporta in okolja) ter Sapard (za področje kmetijstva in razvoja podeželja). Po letu 2000 se je začelo tako imenovano pristopno obdobje. Program Phare je sedaj glavni finančni instrument pri sodelovanju med državami srednje in vzhodne Evrope in EU. Njegov cilj je pripraviti države kandidatke na vstop v EU.

Pogledala sem ekonomske razmere v državah kandidatkah, ki jim Phare nudi podporo. Tako lahko sklepam na učinke, ki jih je Phare imel v določeni državi. Gospodarski kazalci v vseh državah, razen v Romuniji, kažejo na izboljšanje gospodarskih razmer. Učinki programa so na Madžarskem, v Latviji, Litvi in na Poljskem pozitivni, medtem ko v ostalih državah predstavljajo določene težave predvsem programiranje in upravljanje s programi ter notranja komunikacija in slabo upravljanje s sredstvi. Največ sredstev je v obdobju od 1990 do 1999 prejela Poljska (več kot 2 milijardi EUR), sledita ji Madžarska in Romunija.

Sektorska struktura se je v teh letih spreminjala. Prvotna usmerjenost sredstev je bila v nujno pomoč, razvoj zasebnega sektorja in kmetijstvo. V zadnjih letih pa se je zelo povečal delež sredstev, usmerjenih v infrastrukturo, reformo javne uprave, pa tudi v harmonizacijo zakonodaje. Program pa podpira tudi razvoj civilne družbe, nevladnih organizacij in čezmejnega sodelovanja.

Slovenija je članica od leta 1992 in je v tem obdobju prejela 195 milijonov EUR finančne podpore. Prvotno je bila usmerjena v razvoj zasebnega sektorja, bančništvo in javne finance, kasneje pa skladno z novimi usmeritvami v sektor okolja, transport in telekomunikacije ter pravosodje in notranje zadeve. Pomembno vlogo je imel Phare v energetskega sektorju.

Ena izmed šibkih točk programa so gotovo zapleteni postopki prijavljanja na javne ponudbe in strogi pogoji za prijavo. Problem, ki ga sedaj skuša EK rešiti z dekoncentracijo in decentralizacijo, je tudi nadzor nad pripravo, izvedbo in vodenjem programov. Zaradi ohlapnih kriterijev je v preteklosti prihajalo do prevelike razpršenosti sredstev in zamikov pri izvajanju.

Kljub temu pa je program pripomogel k hitrejšim gospodarskim reformam in s svojim znanjem in sredstvi pospešil proces približevanja k EU.

LITERATURA

1. Benko Riana: Programi pomoči Evropske unije. Ljubljana : IPZT – Inštitut za prenos znanja in tehnologije, 1999. 115 str.
2. Kastelic Barbara: Program Phare in njegovi ekonomski učinki v državah srednje in vzhodne Evrope. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 51 str.
3. Moussis Nicholas: Access to European Union. B.k. : European study service, 1999. 584 str.
4. Moussis Nicholas: Guide to European Policies. B.k. : European study service, 2000. 422 str.

VIRI

1. 2000 Regular Report on Bulgaria's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 104 str.
2. 2000 Regular Report on Czech Republic's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 45 str.
3. 2000 Regular Report on Estonia's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 101 str.
4. 2000 Regular Report on Hungary's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 99 str.
5. 2000 Regular Report on Latvia's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 114 str.
6. 2000 Regular Report on Lithuania's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 113 str.
7. 2000 Regular Report on Poland's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 102 str.
8. 2000 Regular Report on Romania's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 103 str.
9. 2000 Regular Report on Slovakia's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 97 str.
10. 2000 Regular Report on Slovenia's Progress towards Accession. European Commission, 2000. 97 str.
11. Country Assessment Review of Phare assistance up to year 2000: Slovenia. OMAS Consortium – Middle Unit, 2001. 155 str.
12. Enlargement Process and the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard. Proceedings of the conference organised by DG Enlargement and the Permanent Representations of Sweden and Austria to the European Union, 2001. 30 str.
13. How to work with Phare. Brussels : Directorate General for External Economic Relations, DG1 – Phare Information Office, 1994. 11 str.

14. How to work with Phare. The European Commission : Directorate General External relations: Europe and the New Independent States, Common Foreign and Security Policy, External Service – Information Unit, 1999. 19 str.
15. Mežnarič Irma: Smernice za izvajanje programov Phare v obdobju 2000-2006. Evrobilten, Ljubljana, 1999, 13.
16. Multy-Beneficiary Programmes.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/programmes/multi-bene/index.htm>], 9. 1. 2002
17. National Programmes.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/programmes/index.htm>], 26. 11. 2001
18. Nove usmeritve programa Phare: Decentralizirani izvajalni sistem – DIS.
[URL: <http://www.sigov.si/svez/tpomsl/dis/DIS.htm>], 17. 4. 2001
19. Ob koncu programa Phare. Ljubljana : Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje, 1998. 52 str.
20. Phare 2000 Review: Strengthening Preparations For Membership. Annex 1: Review of Progress since 1997. European Commission, 2000. 36 str.
21. Phare Programme Annual Report 1997. Brussels : Commission of the European Communities, 1999. 103 str.
22. Phare Programme Annual Report 1998. Brussels : Commission of the European Communities, 2000. 85 str.
23. Priority sectors for the support in the Phare countries: Agricultural restructuring.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/agriculture.htm>], 11. 9. 2001
24. Priority sectors for the support in the Phare countries: Civil society and democratisation.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/civil.htm>], 11. 9. 2001
25. Priority sectors for the support in the Phare countries: Education and training. [URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/educationl.htm>], 11. 9. 2001
26. Priority sectors for the support in the Phare countries: Environment and nuclear safety.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/environm.htm>], 11. 9. 2001
27. Priority sectors for the support in the Phare countries: Infrastructure.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/infrastr.htm>], 11. 9. 2001
28. Priority sectors for the support in the Phare countries: Private sector development.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/private.htm>], 11. 9. 2001
29. Priority sectors for the support in the Phare countries: Public administration.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/pa.htm>], 11. 9. 2001
30. Priority sectors for the support in the Phare countries: Social development, employment and health.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/Phare/pt/social.htm>], 11. 9. 2001

31. Pristopna pomoč [URL: http://www.sigov.si:90/evropa/iso/ceu_023_6.html?...], 12. 7. 2000
32. Rezultati izvajanja programa Mladina ob zaključku programskega leta 2000. [URL: <http://www.movit.si/mladina/rezultati.htm>], 12. 1. 2002
33. Sklad za male projekte: Program Phare čezmejnega sodelovanja Slovenija-Avstrija--Madžarska 96. Ljutomer : Prleška razvojna agencija PRA giz, 2000. 48 str.
34. Šoštarič Marjeta: Akreditacija je priznanje. Delo, Ljubljana, 2001, str. 3.
35. Tuja pomoč [URL: http://www.sigov.si/evropa/iso/eb_16_4.html], 13. 2. 2001
36. Vademekum o usklajevanju vseh treh predpristopnih instrumentov. [URL: <http://www.sigov.si/svez/tpomsl/Vademekum/vademekum.htm>], 23. 5. 2001
37. What is Phare. The European Commission : Directorate General External relations: Europe and the New Independent States, Common Foreign and Security Policy, External Service – Information Unit, 1999. 14 str.
38. Zbornik sofinanciranih projektov: Program Phare čezmejnega sodelovanja Slovenija/Italija 1997. Ljubljana : Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, 2000. 75 str.

PRILOGA 1

Tabela 1: Porazdelitev sredstev Phare za leto 2001 po državah (v mio EUR)

DRŽAVA	DODELJENA SREDSTVA
Bolgarija	153,3
Češka	84,4
Estonija	24,4
Latvija	34
Litva	67,6
Madžarska	108,8
Poljska	451
Romunija	298,7
Slovaška	75,5
Slovenija	28,3

Vir: Enlargement Process and the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, 2001, str. 9.

Tabela 2: Letna porazdelitev sredstev ISPA po državah (v odstotkih)

DRŽAVA	DELEŽ SREDSTEV
Bolgarija	8-12
Češka	5,5-8
Estonija	2-3,5
Latvija	3,5-5,5
Litva	4-6
Madžarska	7-10
Poljska	30-37
Romunija	20-26
Slovaška	3,5-5,5
Slovenija	1-2

Vir: Enlargement Process and the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, 2001, str. 14.

Tabela 3: Letna porazdelitev sredstev Sapard po državah (v mio EUR)

DRŽAVA	DODELJENA SREDSTVA
Bolgarija	52,124
Češka	22,063
Estonija	12,137
Latvija	21,848
Litva	29,829
Madžarska	38,054
Poljska	168,683
Romunija	150,636
Slovaška	18,289
Slovenija	6,337

Vir: Enlargement Process and the three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, 2001, str. 19.

PRILOGA 2

Tabela 4: Sredstva, dodeljena nacionalnim programom v letu 1999 po državah (v mio EUR)

DRŽAVA	DODELJENA SREDSTVA
Bolgarija	51
Češka	21
Estonija	8
Latvija	16
Litva	30
Madžarska	103
Poljska	231
Romunija	167
Slovaška	78
Slovenija	31

Vir: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/programmes/index.htm>

Tabela 5: Seznam multy-beneficiary programov

PROGRAM	PODROČJE DEJAVNOSTI	SODELUJOČE DRŽAVE	STATUS PROGRAMA
ACCESS	Priprava na pristop v EU	10 držav kandidatk *	Odpri
ACE	Izobraževanje	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
Program čezmejnega sodelovanja baltičkih držav	Sodelovanje med regijami, mesti in lokalnimi oblastmi	Estonija, Latvija, Litva, Poljska	Odpri
Program podpore podjetništvu	Podpora gospodarskim ustanovam, pomembnim za vstop v EU	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
Consensus III	Socialno varstvo	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
CREDO	Čezmejno sodelovanje vzhod-vzhod	10 držav kandidatk in Albanija, Makedonija	Odpri
Boj proti mamilom	Poenotenje zakonodaje in preprečevanje preprodajanja	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
ECOS Ouverture 1196/98 multilateralni čezmejni program	Sodelovanje regionalnih in lokalnih oblasti	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
Okolje 1998	Izgradnja administrativnega sistema	-	Odpri
Okolje	Okolje	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
Informacije	Informacije in komunikacije	10 držav kandidatk	Odpri
Pravosodje in notranje zadeve	Šolanje sodnikov, sodelovanje med policijami, upravljanje zunanjih meja	10 držav kandidatk	Odpri
Jedrska varnost	Izboljšanje oz. ohranjanje ravni jedrske varnosti	Bolgarija, Češka, Litva, Madžarska, Romunija, Slovaška, Slovenija	Odpri
Ocenev Phare	Povečanje učinkovitosti in učinkov Phare	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri
Project preparation facility	Začetek in izvajanje investicijskih projektov	10 držav kandidatk	Odpri
SIGMA	Svetovanje pri modernizaciji vodenja javnih institucij	10 držav kandidatk	Odpri
SME program	Podpora malim in srednje velikim podjetjem	10 držav kandidatk	Odpri
Posebni pripravljalni program	Ustvarjanje pogojev za črpanje sredstev iz strukturnih skladov	10 držav kandidatk	Odpri
Statistika	Krepitev statističnih sistemov	10 držav kandidatk in Albanija, BiH, Makedonija	Odpri

* Bolgarija, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija

Vir: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/programmes/multi-bene/index.htm>

PRILOGA 3

Tabela 6: Gospodarski kazalci za leto 1999 po državah

DRŽAVA	STOPNJA RASTI (%)	STOPNJA INFLACIJE (%)		STOPNJA NEZAPOSLENOSTI (%)	ŠT. PREBIVALCEV (v 000)	BDP na PREBIVALCA (v EUR)
		Letno povprečje	Letna stopnja			
Bolgarija	2,4	2,6	7,0	17,0	8.211	4.749
Češka	- 0,2	2,0	2,5	8,7	10.283	12.498
Estonija	- 1,1	4,6	5,1	12,3	1.442	7.682
Latvija	0,1	2,4	3,2	14,5	2.432	5.786
Litva	- 4,1	0,8	0,3	14,1	3.700	6.169
Madžarska	4,5	10,0	11,4	7,0	10.068	10.705
Poljska	4,2	7,2	9,8	15,3	38.654	7.806
Romunija	- 3,2	45,8	54,8	6,8	22.458	5.682
Slovaška	1,9	10,6	14,1	16,2	5.395	10.279
Slovenija	4,9	6,1	8,1	7,6	1.986	14.964

Vir: Regular Report on Progress towards Accession, 2000.

PRILOGA 4

Tabela 7: Struktura Phare podpore v obdobju 1990-1998 po sektorjih (v mio EUR)

SEKTOR	PRORAČUNSKA SREDSTVA	PRIDOB�JENA SREDSTVA	IZPLAČANA SREDSTVA	DELEŽ IZPLAČANIH SREDSTEV (%)
Admin. reforme in javne institucije	761,23	395,35	291,58	38
Kmetijstvo	562,60	459,01	438,57	78
Civilna družba in demokracija	104,84	79,79	64,95	62
Izobraževanje	1012,09	959,93	867,51	86
Okolje in jedrska varnost	753,12	544,62	447,19	59
Finančni sektor	268,68	257,82	248,76	93
Nujna pomoč	533,02	521,07	501,52	94
Infrastruktura	2145,59	1298,24	958,04	45
Harmonizacija zakonodaje	84,07	73,81	19,66	23
Zaščita potrošnikov	12,91	12,63	8,97	70
Razvoj zasebnega sektorja	1156,02	924,98	815,81	71
Regionalni ukrepi	340,15	124,91	83,34	25
Socialno varstvo in zaposlovanje	272,84	233,64	202,37	74
Zdravstvo	105,57	98,92	88,46	84
Drugi sektorji	778,15	712,59	552,39	71
Skupaj	8890,88	6697,30	5589,10	

Vir: Phare Annual Report, 1998, str. 85.

Tabela 8: Struktura Phare podpore v obdobju 1990-1998 po državah (v mio EUR)

DRŽAVA PARTNERICA	PRORAČUNSKA SREDSTVA	PRIDOB�JENA SREDSTVA	IZPLAČANA SREDSTVA	DELEŽ IZPLAČANIH SREDSTEV (%)
Bolgarija	746,94	518,13	479,44	64
Češka	389,73	246,12	196,46	50
Estonija	162,83	116,76	95,48	59
Latvija	206,57	149,56	115,07	56
Litva	272,03	197,33	146,46	54
Madžarska	864,04	586,59	566,92	66
Poljska	1731,51	1386,04	1251,30	72
Romunija	971,85	675,75	598,13	62
Slovaška	253,23	149,75	132,95	53
Slovenija	131,29	95,65	77,67	59
Albanija	493,13	347,82	315,88	64
Bosna in Hercegovina	282,33	206,98	152,11	54
Makedonija	167,33	127,68	93,57	56
Bivša Češkoslovaška	232,71	228,85	229,17	98
Multy-country	880,69	701,07	544,67	62
Horizontalni programi	1104,68	963,51	593,81	54
Skupaj	8890,88	6697,30	5589,10	

Vir: Phare Annual Report, 1998, str. 84

PRILOGA 5

Tabela 9: Skupna Phare sredstva za Slovenijo 1992-1999 po sektorjih (v mio EUR)

SEKTOR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Skupaj
Kmetijstvo				0,50	0,50	1,28	1,00	3,00	6,28
Čezmejno sodelovanje			4,09	6,00	3,03	6,05	6,01	7,00	32,18
Izobraževanje			3,00			2,03		1,80	6,83
Energetika		1,20	2,00	4,40		0,80			8,40
Okolje						4,00	1,90	19,17	25,07
Evropske integracije		0,20	0,85	1,00	4,71	4,28	3,00	6,33	20,37
Javne finance in bančništvo	1,60	1,20	4,30	1,40	3,50	1,00	0,85	2,00	15,85
Pospeševanje naložb								2,00	2,00
Pravosodje in notranje zadeve						0,30		4,90	5,20
Reforma javne uprave					3,00				3,00
Razvoj zasebnega sektorja	2,50	3,00	5,37	5,20	2,83	1,00			19,90
Raziskave in razvoj	1,60	0,40	0,55						2,55
Razvoj malih in srednjih podjetij				0,50	0,31	1,20			2,01
Socialno varstvo in zaposlovanje				2,00	2,00	1,00		2,90	7,90
Statistika				1,40			2,00		3,40
Standardi						0,50			0,50
Transport in telekomunikacije	1,00	0,90	0,90		0,90	0,45		11,40	15,55
Upravljanje Phare		0,60	0,54						1,14
TEMPUS	2,30	3,50	2,50	2,60	1,25	1,25	1,25	1,25	15,90
OUVERTURE								1,26	1,26
SKUPAJ	9,00	11,00	24,10	25,00	22,03	25,14	16,01	63,01	195,29

Vir: Country Assessment Review, 2001, str. 140.

Tabela 10: Seznam sofinanciranih projektov v programu čezmejnega sodelovanja Slovenije in Italije 1997

PROJEKT	ODOBRENA SREDSTVA (v EUR)
Inventarizacija kulturnih, naravnih in gostinskih točk v Brdih za pripravo vodnika Brda-Collio	10.000
Turistična promocija krajevne skupnosti Livek in izboljšanje kvalitete sodelovanja z Venetom (It)	7.000
Oblikovanje skupnega gospodarskega in kulturnega prostora Kolovrata in Benečije	10.000
»Kraška čezmejna transverzala življenja in dela« - razvojna strategija kraške regije	10.000
Usposabljanje mentorjev za varovanje Krasa	10.000
Nove razvojne možnosti za turizem v občini Hrpelje-Kozina	10.000
Jame v porečju reke Reke-Timavo	10.000
Obnova spomenika padlim v prvi svetovni vojni in ureditev njegove okolice	4.000
Predstavitev kraških vin na poti med Štanjelom in Devinom	6.640
Istra in Trst – oživljanje, raziskovanje in promocija istrskega podeželja	10.000
Razlogi za odseljevanje ljudi iz slovenske Istre po drugi svetovni vojni in njegove posledice	10.000
Kulturno poslanstvo škofa Baltasarja Bonifacia	5.000
Raziskava morskih sesalcev v Tržaškem zalivu	10.000
Umetniško-ekološko-znanstveni projekt »Škocjanski zatok«	7.740
Srečanje Alpe Adria – shajanje brez meja	7.000
Predstavitev Rezije, kulturna dediščina v Sežani, Slovenija, v Kosovelovi knjižnici	4.000
Strokovno izobraževanje učnega osebja in uvedba notranjih predpisov kot osnove za vodenje gimnazije Alojza Gradnika iz Gorice, zasebne, umetniške in splošne gimnazije	5.000
Kolesarske in pešpoti v Breginjskem kotu	5.000
Zaščitena področja – skupno upravljanje	7.500
Odrpta meja 2000	7.000
21. glasbeni večeri v Piranu in glasbeni simpozij »Tartinijevi dnevi«	5.000
Zaznavanje z nizko resolucijo na daljavo / uporaba v okolju (Tržaški zaliv)	9.900
Raznoliki spomini	10.000
Bom naredil stezice k' so včasih bile – čezmejna izmenjava gostovanj pevskih zborov	2.980
Vilenica 2000	10.000
Štanjel – kraj, ki čaka	10.000
AGRI_KULT Šola nas povezuje, La scuola ci unisce, Der Schulle verbinded uns	8.900

Vir: Zbornik sofinanciranih projektov, 2000, str. 14.

Tabela 71: Seznam sofinanciranih projektov v programu čezmejnega sodelovanja Slovenije, Madžarske in Avstrije 1996

PROJEKT	PODROČJE	ODOBRENA SREDSTVA (v EUR)
Dežela štokelj	Okolje	20.070
Meja na reki	Kultura	20.000
Rio – rudarstvo in okolje	Okolje	26.600
Potujoči muzej starodobnih motornih vozil	Kulturna dediščina	4.460
Digitalni mostovi Hitri »PACKET-RADIO«	Gospodarstvo	18.655
Droge in mladi	Človeški viri	5.924
Uveljavitev skupne blagovne znamke za trženje živil na TRI-D območju	Gospodarski razvoj	13.040
Biogradnja z naravnimi materiali	Gospodarski razvoj	15.940
Vaški grbi	Kulturna dediščina	9.000
Življenje ob Muri v TRI-D regiji	Okolje	23.000
Telehiša – ustanovitev »Centrov za vseživljenjsko učenje«	Človeški viri	12.000
Spoznajmo se	Kultura	14.950
Kulinarika v krajinskem parku Goričko-Raab-Orseg	Kultura	16.879
Odkrivanje vodnih izvirov Krke	Okolje	14.600
Vzreja rib v termalni vodi – nova poslovna priložnost za TRI-D regijo	Gospodarski razvoj	23.436
Ljudska mitologija med Rabo in Muro	Kultura	21.556
SKUPAJ		260.110

Vir: Sklad za male projekte, 2000, str. 11.

Tabela 82: Dodeljena in izkoriščena sredstva v programu Mladina po akcijah

AKCIJA	DODELJENA SREDSTVA (v EUR)	ŠTEVILO PREJETIH PRIJAV	POVPREČNA DODELJENA SREDSTVA (v EUR)	DELEŽ IZKORIŠČENOSTI SREDSTEV (v %)
Mladinske izmenjave	135.963	18	7.553,5	70,8
Evropska prostovoljna služba	9.560	2	4.780	28,15
	5.163	4	1.290,8	
	14.723	6		
Mladinske pobude	32.500	5	6.500	90,28
Podporne aktivnosti	5.144	1	5.144	13,80
	2.433	4	608,3	
	7.577	5		
Podporne aktivnosti Nacionalne agencije	45.751			
Skupaj dodeljena sredstva	236.514			

- a) Gostiteljski projekti
- b) Pošiljajoči projekti
- c) Seminarji, tečaji
- d) Obiski

Vir: <http://www.movit.si/mladina/rezultati.htm>